

Laukaa

kulttuurimatkailukohteena

Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Rositsa Röntynen (toim.)

selvitys

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Laukaa kulttuurimatkailukohteena -selvitys

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA 318

HENNA SILTANEN
SUSANNA NUIJANMAA
ROSITSA RÖNTYENEN
(TOIM.)

Laukaa kulttuurimatkailukohteena -selvitys

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA -SARJA

Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Rositsa Röntynen (toim.)

LAUKAA KULTTUURIMATKAILUKOHTENA -SELVITYS

Kannen kuvat • Henna Siltanen, Congerdesign /
Pixabay & Fuu J / Unsplash
Ulkoasu • Jamk / Pekka Salminen
Taitto • Punamusta Oy • 2022

ISBN 978-951-830-661-3 (Painettu)
ISBN 978-951-830-662-0 (PDF)
ISSN-L 1456-2332

JAKELU

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35, 40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/julkaisut

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons
Nimeä-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
ABSTRACT	8

Henna Siltanen, Rositsa Röntynen & Susanna Nuijanmaa JOHDANTO	9
---	----------

Henna Siltanen & Heli Peltola	
1 LAUKAAN MATKAILUALUEEN NYKYTILA	13
1.1 Aluerakenne	13
1.2 Aiemmat kehittämistoimet alueen matkailussa.....	15
1.3 Matkailun nykytila	16

Helena & Pekka Kivikäs	
2 VIERASKYNÄ: KALLIOKUVIEN KIEHTOVA MAAILMA	19

Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Upe Nykänen	
3 LAUKAAN MONINAINEN KULTTUURIMATKAILUTARJONTA	22
3.1 Kulttuurimaisema	24
3.2 Arkkitehtuuri.....	25
3.3 Paikallis- ja muinaishistoria	26
3.3.1 Saraakallion kalliomaalaukset	29
3.3.2 Hartikan alue.....	35
3.4 Kulttuurireitit	40
3.5 Luovat alat ja taide	43
3.6 Elämäntapa	46

Sirpa Rautiainen	
4 VIERASKYNÄ: LAUKAASEN PYHIINVAELLUSTA JA YHTEYS PYHÄN OLAVIN MANNERREITTIIN	53

Susanna Nuijanmaa & Henna Siltanen	
5 LAUKAAN KULTTUURIMATKAILUN SWOT-ANALYYSI	57

Miikka Kumpulainen	
6 VIERASKYNÄ: MUINAISMUISTOT OSANA MATKAILUA	63

Jani Seppälä, Susanna Nuijanmaa, Henna Siltanen,
Rositsa Röntynen & Upe Nykänen

7 KOHTEIDEN FYYSINEN JA DIGITAALINEN SAAVUTETTAVUUS65

7.1 Fyysinen saavutettavuus..... 65

7.2 Digitaalinen saavutettavuus66

7.3 Immersiiviset teknologiat kulttuurimatkailussa.....68

7.4 Saraakallion löydettävyys ja saavutettavuus.....69

7.5 Vierailukeskus74

Susanna Nuijanmaa

8 KULTTUURINEN KESTÄVYYS79

Susanna Nuijanmaa

9 KOHDERYHMÄT KEHITTÄMISEN YTIMESSÄ85

Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Rositsa Röntynen

**YHTEENVETO – TOTEUTUSSUUNNITELMA LAUKAAN
KULTTUURIMATKAILUN KEHITTÄMISEKSI.....88**

KIRJOITTAJAT98

LIITTEET 102

Liite 1. SWOT-analyysi102

Liite 2. Työpajoista nousseet kehittämisideat.....103

TIIVISTELMÄ

**Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Rositsa Röntynen (toim.)
Laukaa kulttuurimatkailukohteena -selvitys
Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu, 318**

Kulttuurimatkailu on yksi vanhimpia ja eniten matkailijoita liikuttava matkailun muoto. Mielenkiinto paikalliskulttuuriin, historiaan sekä muihin kulttuurin muotoihin on edelleen lisääntynyt koronapandemian aikana kotimaanmatkailun lisääntyessä. Myös Keski-Suomen profiili kulttuurimatkailukohteena on ollut nosteessa viime vuosien aikana liittyen kansainvälisiin kulttuurillisiin tunnustuksiin. Laukaan kunnassa korostuvat erityisesti kansainvälisesti merkittävät muinaishistorialliset kohteet sekä elävä kulttuuritoiminta. Sijainti Jyväskylän kupeessa vahvistaa Laukaan saavutettavuutta.

Tämä julkaisu koottiin Laukaa kulttuurimatkailukohteena -esiselvityshankkeen opeista ja tunnistetuista jatkokehittämisen tarpeista artikkeleiksi, joita kirjoittivat hankkeessa mukana olleet asiantuntijat ja keskeiset sidosryhmien jäsenet. Julkaisu jakautuu johdantoon, yhdeksään artikkeliin sekä yhteenvetoon. Artikkeleissa 1–4 kuvataan Laukaan matkailun nykytilaa, kulttuurimatkailun tarjontaa ja tärkeitä kulttuurillisia vetovoimatekijöitä. Artikkelit 5–9 tarkentavat Laukaan kulttuurimatkailun tulevaisuuden visiota ja tavoitteita ja tuovat esille tärkeitä kehittämissuuntia. Yhteenvedossa esitellään tarvittavia toimenpiteitä, joilla Laukaan kulttuurimatkailua suositellaan kehitettävän, jotta päästäisiin tulevaisuuden tavoitetilaan. Liitteet sisältävät tärkeitä työkaluja jatkoa varten: SWOT-analyysi ja työpajojen kehittämisideat. Kokonaisuutena selvitys toimii Laukaan kulttuurimatkailun kehittämisen tiekarttana.

Avainsanat: kulttuurimatkailu, kulttuurireitit, Laukaa, matkailu

ABSTRACT

Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Rositsa Röntynen (Eds.)
Laukaa as a Cultural Tourism Destination
Publications of Jamk University of Applied Sciences, 318

Cultural tourism belongs to the oldest forms of tourism and is one that drives big amounts of tourists. Interest in local culture, history, and other forms of culture has continued to increase during the covid-19 pandemic as domestic tourism increases. Central Finland's profile as a cultural tourism destination has also been on the rise in recent years in connection with international cultural recognitions. Laukaa has traditionally played a significant role in the region and there are internationally important ancient historical sites and lively cultural activities there. The location next to Jyväskylä strengthens Laukaa's accessibility.

This publication was compiled from the findings of the Laukaa as a Cultural Tourism Destination pre-study project and the identified needs for further development into articles written by the experts and key stakeholders of the project. The publication is divided into an introduction, nine articles and a summary. Articles 1–4 describe the current state of tourism in Laukaa, the supply of cultural tourism, and important cultural factors of attractiveness. Articles 5–9 specify the future vision and goals of Laukaa's cultural tourism and highlight important development directions. The summary presents the necessary measures that are recommended to develop Laukaa's cultural tourism in order to reach its target state in the future. The appendices contain important tools for the follow-up: SWOT analysis and development ideas from the workshops. As a whole, the report serves as a road map for the development of cultural tourism in Laukaa.

Keywords: cultural tourism, cultural routes, Laukaa, tourism

JOHDANTO

Henna Siltanen, Rositsa Röntynen & Susanna Nuijanmaa

SELVITYSTYÖN TAUSTA JA TARKOITUS

Laukaassa on useita kulttuurihistoriallisesti kiinnostavia kohteita, jotka ovat sekä kansallisesti että kansainvälisesti merkittäviä; ja niissä on siten myös matkailuliiketoiminnallista potentiaalia. Kohteissa on kuitenkin paljon kehitettävää. Ne ovat haastavasti saavutettavissa kävijöille, niitä ei tunneta kovin hyvin, eikä niiden potentiaalia ole juurikaan hyödynnetty matkailuliiketoiminnassa. Laukaa kulttuurimatkailukohteena -selvityshankkeessa (1.9.2021–31.12.2022) tutkittiin alueen kulttuurimatkailun nykytilaa ja kehittämistarpeita. Keskeiset löydökset ja niiden pohjalta laadittu tiekartta tuleville kehittämistoimenpiteille esitellään tässä selvityksessä.

Selvityksen taustalla on kulttuurimatkailun kehittämisen yhteistyö Laukaan kunnan ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun (Jamk) välillä. Yhteistyö alkoi vuoden 2020 alussa, jolloin Susanna Nuijanmaa (Jamk) selvitti Seppo Niskasen (Laukaan kehitysyritys) pyynnöstä Laukaan Saraakallion kalliomaalausten liittämistä osaksi Euroopan neuvoston kulttuurireittiä, Prehistoric Rock Art Trails Cultural Route, lyhennettynä PRAT-CARP (What is PRAT-CARP cultural route? 2021). Suomessa oli tuolloin vain yksi PRAT-CARP-kulttuurireittiin hyväksyty kohde, Mikkelin Astuvansalmi (Pekkarinen 2019). Kulttuurireittistatus on merkittävä, sillä se myönnetään keskeisille eurooppalaisille kulttuurireiteille ja -verkostoille, jotka vahvistavat yhteisten eurooppalaisten arvojen ymmärrystä ja arvostusta sekä edistävät toiminnallaan kulttuurin kestävästä kehityksestä, kulttuuriperintökasvatusta sekä siihen painottuvaa matkailua (Cultural Routes 2022). Liittyminen kansainväliseen reittiin mahdollistaa laajaa yhteistyötä ja näkyvyyttä sekä kansallisella, pohjoismaisella että kansainvälisellä tasolla.

Laukaassa oli tarve selvittää Saraakallion kalliomaalausten alueen liittämistä osaksi olemassa olevaa sertifioitua kulttuurireittiä Prehistoric Rock Art Trails -reittiä. Saraakallioiden liittäminen Euroopan kulttuurireittiin koettiin tuovan sekä kohteelle että kunnalle kansallista ja kansainvälistä näkyvyyttä sekä tukea kohteen kehittämiseen. Myös Suomen matkailustrategiassa on otettu matkailureitit yhdeksi kehittämiskohteeksi ja muun muassa OKM rahoittaa kulttuurimatkailukohteiden sekä kulttuurimatkailureittien kehittämistä (Yhdessä

enemmän – kestäväää kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun: Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023, 2019; Kulttuurimatkailu ja kulttuurireitit n.d.).

Selvitystyö Saraakallion kalliomaalausten liittämistä osaksi PRAT-CARP-reittiä valmistui tammi-marraskuussa 2020. Selvitystyön aikana havaittiin, että Laukaassa on Saraakallion lisäksi paljon muitakin kulttuurillisia vetovoimatekijöitä muinaishistoriasta taiteeseen, käsitöihin ja ruokaan. Lisäksi huomattiin, että alueella on tehty jo aikaisemmin tähän liittyvää kehittämistyötä muun muassa hankkeistamalla, mutta laajempi yhteinen näkemys kulttuurimatkailun organisoitumisesta ja kehittämisestä puuttui. Tämän seurauksena yksittäisten hankkeiden tulokset ovat saattaneet jäädä hankkeen päätyttyä ”ilmaan”. Tämän ajatuksen pohjalta keväällä 2021 haettiin Opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoitusta laajemman selvitystyön tekemiseen ja siitä syntyi Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hanke. Hankkeen tarkoituksena oli tuoda alueen kulttuuri- ja matkailutoimijoita yhteen sekä luoda konkreettinen, eri kulttuurimatkailukohteet ja -toimijat huomioiva, kulttuurimatkailun kehittämisen suunnitelma. Hankkeen selvityksen on tarkoitus antaa suuntaa ja toimia tiekarttana Laukaan alueen kulttuurimatkailun kehittämiseen.

SELVITYSTYÖN LAADINTAPROSESSI

Tämä selvitys laadittiin Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen aikana 1.9.2021–31.8.2022 ja selvitys julkaistiin hankkeen loppuseminaarin yhteydessä. Tietoa kerättiin hankkeen työpajoissa, vieraillemalla keskeisissä kohteissa, keskustelemalla alueen toimijoiden kanssa, haastattelulla, tutustumalla aiempiin kehitystoimiin alueella, arvioimalla alueen kohteiden fyysistä ja digitaalista saavutettavuutta sekä osallistumalla kotimaisiin ja kansainvälisiin kulttuurimatkailuverkoston tilaisuuksiin. Merkittävä tilaisuus oli PRAT-CARP-verkoston kalliotaideseминаariviikko kesäkuussa, joka järjestettiin Laukaassa ja Mikkelissä. Tärkein tiedonkeruumenetelmä oli hankkeen työpajasarja tammi-maaliskuussa 2022. Työpajat järjestettiin Laukaan alueen kulttuuri- ja matkailutoimijoille, ja niissä kerättiin mielipiteitä, ideoita ja ajatuksia Laukaan alueen kulttuurimatkailun kehittämiseen. Työpajoissa oli tavoitteena innostaa alueen kulttuuri- ja matkailutoimijoita toimimaan yhteistyössä ja edistämään Laukaan kulttuurimatkailua. Työpajojen aiheina olivat uudenlaiset avaukset kulttuurin ja matkailun toimijoille Laukaassa (24.1.2022), innostavat esimerkit kulttuurimatkailun tuotteista (22.2.2022) ja verkostotoiminta nyt ja tulevaisuudessa (22.3.2022). Työpajoissa oli myös innostavia vierailijapuheenvuoroja, joiden kautta syntyi ideoita tähän selvitykseenkin. Kiitos puheenvuoroista:

- Miikka Kumpulainen, intendentti, Keski-Suomen museo: Laukaan alueen arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet
- Johanna Maasola, matkailukoordinaattori, Visit Jyväskylä Region: Kulttuurimatkailun merkitys Keski-Suomessa.
- Tarja Pönniö-Kanerva, projektipäällikkö, GeoNaCu Saimaa, Miksei: Konkreettisia esimerkkejä kulttuurimatkailun tuotteistamisesta
- Maija Sydänmaalakka, Cafe Meijerinliiteri: Kulttuurimatkailun konkreettiset esimerkit yrityksen näkökulmasta.
- Mari Hautala, Keski-Suomen Tanssin Keskus: Kulttuurimatkailun konkreettiset esimerkit yhdistyksen ja tanssitaiteen näkökulmasta
- Harri Taskinen, toimitusjohtaja, Tavolo Bianco Oy: Vastuullista matkailua yhdessä alueen asukkaiden ja yrittäjäkumppaneiden kanssa.
- Reena Laukkanen Abbey, Keski Suomen kyläasiamies, Keski Suomen Kylät ry: Kokemuksia kylämatkailuverkostosta.

Selvityksen laadinnassa keskeiset avaintoimijat olivat Jyväskylän ammatti-korkeakoulu (hankkeen toteuttaja), Laukaan kunta ja Laukaan kehitysyhtiö, Visit Jyväskylä Region, Keski-Suomen liitto ja Keski-Suomen museo. Nämä tahot muodostivat myös hankkeen ohjausryhmän. Yhteistyötä tehtiin lisäksi PRAT-CARP-verkoston, Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy:n, Suomussalmen matkailutoimiston/ Visit Suomussalmen ja Metsähallituksen kanssa. Laukaan alueen kulttuuri- ja matkailutoimijat sekä yritykset ovat selvityksen tärkein kohderyhmä ja heidän näkökulmansa on huomioitu keskeisesti selvityksessä.

Selvityksen laadinnan mahdollisti Opetus- ja kulttuuriministeriöltä saatu erityisavustus. Erityisavustuksella edistetään pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitetta vahvistaa Suomen kulttuurimatkailua sekä tukea kulttuurimatkailun elpymistä ja sopeutumista toimintaympäristöön, joka on muuttunut Covid-19 –pandemian seurauksena.

LÄHTEET

Cultural Routes. 2022. Sivu Euroopan neuvoston verkkosivuilla. Viitattu 29.8.2022. <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/all-cultural-routes>.

Kulttuurimatkailu ja kulttuurireitit. N.d. Sivu Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla. Viitattu 12.7.2022. <https://minedu.fi/kulttuurimatkailu>.

Pekkarinen, S. 2019. Ristiinan Astuvansalmen kalliomaalaukset hyväksytyt osaksi eurooppalaista suosittua kulttuurireittiä. Uutinen Ylen verkkosivuilla. Julkaistu 22.11.2019. Viitattu 12.7.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11081353>.

What is PRAT-CARP cultural route? 2021. Artikkelit Prehistoric Rock Art Trails verkkosivuilla. Viitattu 12.7.2022. <https://www.prehistour.eu/what-is-prat-carp/>.

Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun: Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023. 2019. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:60. Julkaistu 26.11.2019. Viitattu 12.7.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-472-3>.

1 LAUKAAN MATKAILUALUEEN NYKYTILA

Henna Siltanen & Heli Peltola

1.1 ALUERAKENNE

Laukaan kunta sijaitsee läntisen Järvi-Suomen matkailualueella (Western Lakeland) Keski-Suomen maakunnassa Jyväskylän koillispuolella. Laukaa on Jyväskylän seudun toiseksi suurin kunta. Kuva 1 havainnollistaa kunnan aluerakennetta. Laukaan aluerakenteen vahvuuksia ovat luonnonläheinen ympäristö, hyvät kulkuyhteydet ja monipuolinen elinkeinorakenne. Laukaa on lähellä Jyväskylän lentoasemaa. Kunnan läpi kulkevat valtatie 4, 9 ja 13. Vesiteitse kunnan kautta kulkee Keiteleeseen kanavan reitti. Lisäksi suunniteltu EuroVelo 11 -pyöräilyreitti tulee kulkemaan Laukaan kautta. Laukaan aluerakenteen haasteena ovat hajanainen kuntarakenne, haasteellinen kuntatalous ja väestönkasvun hiipuminen. (Liekkiä Laukaaseen – kuntastrategia vuoteen 2030 2022.)

Laukaan maisemassa vallitsevat elementit ovat vesistöt, metsät ja pienet vuoret. Voidaankin sanoa, että Laukaa on ympäristöltään vaihteleva, mutta sopusuhtainen yhdistelmä järviä, saaria ja mäkiä. Korkeuserot vaihtelevat suhteellisen pienellä alueella yli 50 metriä korkeista vuorista 102–0 metriä korkeisiin kankareisiin. (Hänninen 1991, 10–11.)

Suurimmat taajamat ovat kirkonkylä, Leppävesi, Lievestuore ja Vihtavuori (Tilastotietoa Laukaan kunnasta, n.d.). Laukaassa on myös lukuisia maaseutukylä, joissa on hyvät mahdollisuudet maaseutumatkailulle. Kylistä matkailun erikoisalueita ovat erityisesti Laukaan kirkonkylä, Lievestuore, Kuusa, Vuontee ja Tarvaala (Laukaan maankäytön rakennemalli 2015).

Kuva 1. Laukaan kunta. Lähde: Laukaan maankäytön rakennemalli 2015.

Laukaan kunnan ydintiedot

Perustamisvuosi: seurakunta 1593, kunta 1868
 Kokonaispinta-ala: 825,45 km²
 Vesipinta-ala: 173,31 km²
 Rantaviivaa: 680 km
 Asukasluku: 18 823 (v. 2020)
 (Lähde: Tilastotietoa Laukaan kunnasta N.d.)

1.2 AIEMMAT KEHITTÄMISTOIMET ALUEEN MATKAILUSSA

Laukaan matkailua ja kulttuuria on edistetty muun muassa hankkeiden ja aktiivisten toimijoiden ja yritysten toimesta. Vanhojen hankkeiden dokumentointi on ollut Laukaassa haasteellista. Aiemmista kehittämishankkeista on saatu hiljaista tietoa, julkaistuja raportteja ja tiivistelmiä. Kehittämishankkeiden tulokset ovat kuitenkin hajanaisesti hankeraporteissa eikä yhteen kokoava hankerekisteriä toistaiseksi ole. Keväällä 2022 Laukaan kuntaan rekrytoitu hankeasiantuntija tulee kokoamaan yhteen hankkeita, joita elinkeinotoiminnan kehittämiseksi on alueella tehty.

Laukaassa Tarvaalan kylässä toteutettiin vuosina 2013–2014 eTarvas-hanke osana Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2007–2013. Hankkeen loppuraportin mukaan hankkeen tavoitteena oli luoda kattava ja keskitetty, digitaalisesti koostettu tieto ja tarina-aineisto uuteen – moderniin ja skaalautuvaan -verkkopalveluun. Kari Rahkola Hartikan kylästä omistaa Hartikan kirkkomaan ympäristön maa-alueet ja keräsi ja tuotti tietoa eTarvas-hankkeessa tuotettuihin sähköisiin materiaaleihin. Hankkeen toimenpiteinä muun muassa tuotettiin valokuvia, video ja 360-kuvia, QR-koodin ja NFC-tagit sisältävät mobiiliopasteet sekä sähköinen e-kartta, josta aukeaa 360-kuvat mobiiliopasteiden sijaintipaikoista. (Kiiskilä & Latva-Pukkila 2014.) Laukaan kunnan tietojen mukaan QR-koodit eivät enää toimi, kun sivut on lakkautettu, mutta kulttuurihistoriallinen tausta-aineisto on edelleen tallessa ja sitä voisi hyödyntää edelleen.

Laukaan alueen matkailuyrityksistä etenkin Varjola, Peurunka ja Tupaswillan perinnekylä ovat olleet aktiivisia kehittämisessä. Useita Peurungan kehittämishankkeita toteutettiin vuosina 2000-luvun alussa: Peurunka Center-hankkeessa 2002–2005 tavoitteena oli rakentaa toimiva matkailuyritysten verkoston ja kehittää matkailualan yrityksille yhteinen varausjärjestelmä sekä yhteisiä tuotteita työhyvinvoinnin edistämiseen. Peurunka Center Master Plan-hankkeessa 2006–2008 luotiin Peurungan alueen kehittämisen Master Plan eli suuntaviivat.

Matkailun kehittämistä koskee myös Ratsurannan kehittämissuunnitelma (2021). Suunnitelma tarkastelee Peurunkajärven länsipuolella olevan ranta-alueen kehittämistä matkailualueeksi, jossa tarjotaan majoitusvaihtoehtoja vuokramökeistä caravaanarialueeseen. Ratsurannan kehittäminen liittyy Peurungan matkailualueen kehittämiseen.

1.3 MATKAILYN NYKYTILA

Laukaata ei mielletä varsinaisesti kulttuurimatkailukohteeksi, vaikka alueella sijaitsee kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä muinaismuistoja ja arvokasta kulttuuriympäristöä. Sen sijaan Laukaata pidetään Keski-Suomessa luontomatkailukohteena. Vetovoimaisimmat luontokohteet Laukaassa ovat Hyypäänvuori, Hitonhauta, Simunankoski ja Saraakallio. Näistä kohteista on tullut niin suosittuja, että kävijämäärä on haastanut ajoittain kohteiden fyysisen saavutettavuuden ja kantokyvyn, kuten parkkipaikkojen riittävyyden kohteissa. Saraakallion kalliomaalaukset sijaitsevat jyrkän ja korkean kallioseinämän puolella välissä. Saapumista kalliomaalauksille ei suositella maitse kävelen, koska jyrkillä kallioilla liikkuminen voi vaarantaa tulijan turvallisuuden. Lisäksi luonnonsuojelualueeksi määritellyn alueen luonto ei kestä runsasta kävelyä. Tosin jotkut tietolähteet ohjeistavat vielä, miten saapua kohteeseen maateitse.

Hyypäänvuori on tunnettu retkeilykohde, jossa vierailee kesäkaudella noin 1 000 kävijää. Alueella ei ole Metsähallituksen ylläpitämiä rakenteita, mutta partiolaiset ovat viitoittaneet joitakin polkuja. (Keski-Suomi – valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2021, 29.)

Laukaassa sijaitsee useita vetovoimaisia ja merkittäviä matkailuyrityksiä, kuten Peurunka, Varjola ja Tupaswilla. Laukaan matkailukohteet on luetteloitu ja havainnollistettu Laukaan matkailuopasesitteessä (ks. Laukaan matkailuopas 2019). Laukaan yritys- ja palveluhakemisto avattiin keväällä 2022 (ks. Löydä Laukaan yritykset, tuotteet ja palvelut n.d.). Tätä selvitystä laadittaessa toukokuussa 2022 yritys- ja palveluhakemistosta löytyi esimerkiksi 8 kpl majoituspalveluita tarjoavaa yritystä ja 29 kpl ravintolapalveluita tarjoavaa yritystä. Hakusanoilla ”kulttuuri” ja ”taide” löytyneiden yritysten määrä oli selvästi pienempi verrattuna Laukaan matkailuopasesitteeseen. Palvelutarjonnan löydettävyyttä riippuu käytetyistä tietolähteistä ja hakusanoista.

Laukaan matkailu- ja virkistysalueina kehittyvät alueet ovat erityisesti Peurunkajärven ympäristö, Lievestuoreen tapahtuma-alue, Mustavuoren ulkoilualue, Tarvaala, Metsoreitti, Laukaan sataman alue, rantareitit ja Vihreä Väylä -matkailutie, joka kulkee Laukaan läpi (Maantie 637) Leppävedeltä Äijälään. (ks. Laukaan maankäytön rakennemalli 2015).

Aktiiviset kylät luovat hyviä puitteita Laukaan maaseutu- ja maatalamatkailulle: maatilayrityksiä löytyy Kuusan ja Äijälän kylistä ja lisäksi majoitusta on Leppävedellä, Kuhankoskella ja Tarvaalassa (Anttonen 2015, 3–4).

Eryteisesti vesistöjä hyödynnetään matkailussa ja virkistyksessä. Laukaassa on potentiaalia veneilyn, melonnan, kanavareittien, kalastusmatkailun sekä satamapalveluiden kehittämisessä (ks. esim. Keski-Suomen luonnon ja

kulttuurin matkailu- ja virkistyskäytön selvitystyö 2021). Vesireitit kytkeytyvät maakunnallisesti merkittävään Päijänne-Keitele -vesiyhteyteen (ks. Laukaan maankäytön rakennemalli 2015).

Laukaassa ei kerätä matkailun paikallistilastoja yöpymisistä tai päivävierailijoista. Laukaan kannalta oleelliset tilastot ovat alueelliset Keski-Suomen matkailutilastot, tilastokeskuksen majoitustilastot, Metsähallituksen tilastot ja kunnan omien nettisivujen verkkokävijätilastot.

Tarkemmin paikallista matkailukysyntää arvioitaessa suuntaa antavat VisitLaukaa.fi-verkkosivujen kävijätilastot (Google Analytics). Niiden mukaan ylivoimaisesti eniten kiinnostusta Laukaan käyntikohteista herättävät Hitonhaudan rotkolaakso (15 800 sivukatselua/vuosi 2021), ja Hyyppäänvuori (15 600 sivukatselua/vuosi 2021). Myös Multamäen luontopolku (7400 sivukatselu/vuosi 2021) ja Saraakallion kalliomaalaukset (5200 sivukatselu/vuosi 2021) ovat verkkosivutilastojen mukaan suosittuja kohteita. On huomattava, että tällä hetkellä Visitlaukaa.fi-verkkosivut ovat pääasiassa Suomen kielellä ja englanninkielisen sivuston sisältö on hyvin suppea. Siitä huolimatta englanninkielisten verkkosivujen katselumäärät ovat kasvaneet vuonna 2022.

Kehitysideat

- Matkailun paikallistilastojen keräys
- Aiempien hankkeiden yhteen kokoaminen, tulosten hyödyntäminen
- Laukaan muinaisjäännekohteiden, kulttuuriperintökohteiden ja palveluiden lisääminen eri alustoille esim. Google Maps ja löydettävyyden parantaminen

LÄHTEET

Anttonen, S. 2015. Laukaan kylien kehittäminen. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.7.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201504073970>.

Hänninen, H. 1991. Laukaalaista kulttuurimaisemaa ja rakennusperinnettä. Laukaan kunta, 5, 10–11.

Keski-Suomen luonnon ja kulttuurin matkailu- ja virkistyskäytön selvitystyö. 2021. Selvitys Keski-Suomen Liiton verkkosivuilla. Viitattu 12.7.2022. <https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/sites/3/2021/02/Keski-Suomen-luonnon-ja-kulttuurin-matkailu-ja-virkistyskayton-selvitystyö-2021.pdf>.

Keski-Suomi – valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. 2021. VAMA Keski-Suomi. Viitattu 12.7.2022. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet.

Kiiskilä, J. & Latva-Pukkila, N. 2014. Loppuraportti eTarvas – Laukaan Tarvaalan kylän kehittämishanke. Viitattu 9.5.2022. http://keskisuomenmaaseutu.fi/files/2073/Loppuraportti_eTarvas.pdf.

Laukaan maankäytön rakennemalli. 2015. Loppuraportti. Julkaistu 8.12.2015. Viitattu 12.7.2022. https://www.laukaa.fi/asukkaat/wp-content/uploads/sites/2/2021/12/Laukaan_rakennemalli_loppuraportti_tarkastettu_08122015.pdf.

Laukaan matkailuopas. 2019. Esite Laukaan kunnan sivuilla. Viitattu 12.7.2022. <https://visitlaukaa.fi/laukaan-kartat/>.

Liekkiä Laukaaseen – kuntastrategia vuoteen 2030. 2022. Laukaan kunnan verkkosivuilta. Viitattu 5.9.2022. <https://www.laukaa.fi/asukkaat/kunta-ja-paatoksenteko/strategiat>.

Löydä Laukaan yritykset, tuotteet ja palvelut. N.d. Laukaan yrityshakemisto. Viitattu 12.7.2022. <https://laukaa.yrityshakemistot.fi/>.

Ratsurannan kehittämissuunnitelma 2021. 2021. Laukaan kunnan sivuilla. Viitattu 6.9.2022. <https://www.laukaa.fi/asukkaat/asuminen-ja-ymparisto/maankaytto-ja-kaavoitus/muut-maankayttosuunnitelmat/ratsurannan-kehittamissuunnitelma/#6efe6bc5>.

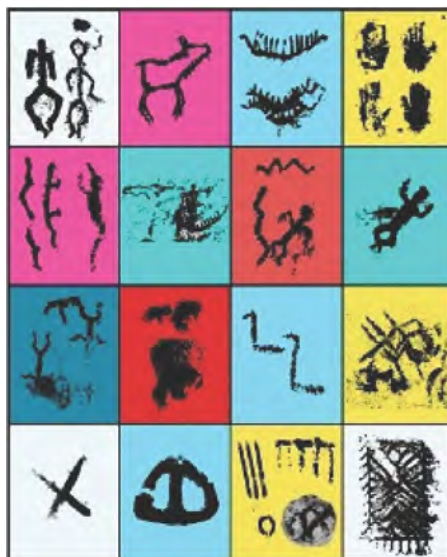
Tilastotietoa Laukaan kunnasta. N.d. Sivu Laukaan kunnan verkkosivuilla. Viitattu 12.7.2022. <https://www.laukaa.fi/asukkaat/kunta-ja-paatoksenteko/tietoa-laukaasta/tilastotietoa-laukaan-kunnasta/>

2 VIERASKYNNÄ: KALLIOKUVIEN KIEHTOVA MAAILMA

Helena & Pekka Kivikäs

Kuva 1. Jussinkallion kärki. Peitepiirros Pekka Kivikäs.

Kuva 2. Fennoskandiassa eniten esiintyvät hahmot. Kuva: Helena ja Pekka Kivikäs.

Ensikosketus Saraaveteen ja Saraakallioon tapahtui Pekalla opiskeluaikana retkellä Jussinkalliolle. Tuolloin vielä kalliomaalaukset uinuvat löytämättöminä 15 metrin päässä uintikallion vasemmalla puolella. Tällä alueella ranta oli louhikkoinen, eikä sinne siksi menty. Noilla varhaisilla retkillä riitti ihmettelemistä Valosen Jussin kallioon hakkaamista Valapattovuoden poikkeuksellista veden korkeutta osoittavista viivoista ja vuosiluvuista. Eräällä noista retkistä otin yleiskuvan seinämän keskeisimmästä maalausalueesta Jyväskylän kotiseutuoppia varten. En silloinkaan noussut rantaan. Kirjoittaessani Saraakallio-kirjaa kollegani kertoi kansanparantajana tunnetun Kuuvalojussin tyttären sanoneen maalauskohdasta: ”Ne on Jumalan sormella kirjoitettu”, soutuessamme siitä ohi.

Yllä oleva Jussinkallion kärki on tehty monistuskoneella vuonna 1989 näyttelyä varten. Kuva on koottu A3-tulosteista liimalla ja paikkaamalla jäljet mustalla ja valkoisella tussilla.

IHMETTELYJEN ALKUAJAT

Kuva 3. Pekan kartta Saraakallion kuvakentästä vuodelta 1989.

Jotta seinämästä olisi kyennyt hahmottamaan siinä olevien maalausten sijainnit ja korkeudet, kuvat oli mitattava ja kopioitava sekä niistä oli laadittava kuvakartta. Keitele – Päijänne-reitin suunnittelun yhteydessä sain seinämästä kolme tarkkaa mittapistettä. Ne olivat alkuna tämän piirroksen kokoamiselle. Työhön osallistuivat hyvät ystäväni mm. Seppo Kinos ja Timo Sepänmaa.

Keski-Suomessa tunnettiin laajalti tarinoita Kuuvalojussista. Yhden tarinan mukaan hän kävi Saraakalliolla käärmeitä lypsämässä. Liekö sillä ollut oma lisänsä maalauslöydön vastaanottoon Jyväskylässä.

Heikki Hirvinen näki Laukaassa kotinurkilla käydessään lehdessä kuvia kalliomaalauksista ja muisti silloin hiihtoretkellä kohdanneensa samantapai-

sia kuvia Saraakalliolla. Hän otti yhteyttä Keski-Suomen museoon. Siellä ei kuitenkaan uskottu punaisten jälkien esihistoriallisuuteen, vaan niitä pidettiin Laukaan ukkojen tekosina. Uusi ilmoitus Museovirastoon toi välittömästi tutkijat paikalle.

Saraakallion yläosassa olevat monet ns. venekuvat ja niiden vaihtelevat muodot saivat kokoamaan kartan maalauspaikoista, missä on vene tai vastaava kampamainen rakenne. Maalaukset sijaitsevat keskeisten vesireittien varsilla ja puuttuvat muualta. Shamanismi ei selitä tällaista maalauspaikkojen jakaumaa, vaikka sen uskomusmaailma liittyyne yhtenä osana kuviin ja niiden tekoon. Kartasta korostuu suunta etelästä pohjoiseen sekä itään.

Kuva 4. Pekka, Helena ja tibbe Lari. Kuva: AnhThu Tran Minh.

3 LAUKAAN MONINAINEN KULTTUURIMATKAILUTARJONTA

Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Upe Nykänen

Tässä artikkelissa tarkastellaan Laukaan monipuolista kulttuuritarjontaa keskeisten kulttuuriteemojen, -kohteiden ja -reittien näkökulmasta. Vaikka Laukaa mielletään enemmän luontomatkailukohteena, paikkakunnalla on paljon kulttuurista pääomaa, jota voidaan hyödyntää matkailussa. Huomioitavaa on, että artikkelissa ei listata kaikkia alueen kulttuurimatkailukohteita, aktiviteetteja ja ansioita. Artikkelissa on nostettu esimerkkejä eri kulttuurimatkailun teemoista ja jatkotyöstämisessä pitää ottaa mukaan aihioita laajemmin. Jatkotyöstämisessä kannattaa haastatella muun muassa Wanha Laukaa kotiseutuyhdistyksen toimijoita sekä muita elävää kulttuuriperintöä ylläpitäviä tahoja.

Miten määritellään kulttuuri ja kulttuurimatkailu? Kulttuurin määritelmiä löytyy paljon ja näkökulmat saattavat vaihdella kirjoittajan mukaan. Kulttuuri voidaan määritellä korkeakulttuuriksi, joka on tietoisesti luotua kulttuuria esimerkiksi taidenäyttelyitä, oopperaa, teatteria, kirjallisuutta tai elokuvia. Toisaalta kulttuurilla viitataan usein maan tai alueen elämäntapaan ja käytänteisiin mm. kieleen, tapoihin, perineisiin, ruokaan ja rakennuskulttuurin. Kulttuurin käsite sisältää laajasti ymmärrettynä kaiken inhimillisen toiminnan (Hänninen 1991, 155).

Suomen matkailustrategiassa kulttuurimatkailu on määritelty jo vuonna 2006:

”Kulttuurimatkailussa tuotetaan alueellisia ja paikallisia kulttuurin voimavaroja arvostaen matkailutuotteita ja -palveluja paikallisille ja alueen ulkopuolisille ihmisille liiketoiminnallisin perustein. Tavoitteena on luoda elämyksiä ja mahdollisuus tutustua näihin kulttuuriin voimavaroihin, oppia niistä tai osallistua niihin. Näin vahvistetaan ihmisten identiteetin rakentumista sekä oman että muiden kulttuurien ymmärrystä ja arvostusta”. (Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007–2013. 2006.)

Tämä määritelmä ohjaa yhä alan kehittämistä Suomessa. Kulttuurimatkailun kehittämisestä vastaa Suomessa Visit Finlandin Culture Finland -katto-ohjelma (ks. Culture Finland -katto-ohjelma 2015; Culture Finland – Kulttuurimatkailu

n.d.). Suomen kulttuurimatkailun kehittämisen vahvuutena nähdään ”Culture in nature”, mikä soveltuu hyvin myös Laukaan kulttuurimatkailun kehittämiseen (Asiaa kulttuurimatkailusta! n.d.). Kulttuurimatkailuun liittyvät kulttuurilliset teemat on havainnollistettu Kuvassa 1.

Kuva 1. Kulttuurimatkailun teemat

Kuten määritelmistä voidaan nähdä, kulttuuri ja kulttuurimatkailu ovat laajoja käsitteitä. Laukaassa on löydettävissä monipuolinen kattaus erilaisia kulttuurimatkailun aineksia. Alueella on myös varsin mielenkiintoisia kulttuuriin ja kulttuurimatkailuun liittyviä erikoisuuksia. Seuraavaksi tässä artikkelissa kuvataan tarkemmin sellaiset kulttuurilliset teemat ja -kohteet Laukaassa, joista erityisesti keskusteltiin Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen tammi-maaliskuussa 2022 järjestetyissä työpajoissa.

3.1 KULTTUURIMAISEMA

Kulttuurimaisemalla viitataan luontoon, tyypillisesti maaseudulla, kaupunki- tai kylämaisemassa, jota ihmisen toimintatavat ovat mukauttaneet tai muuttaneet. (Kulttuurimaisema n.d.) Kulttuurimaiseman hyödyntäminen matkailussa yhdistää siten luontevasti sekä kulttuuri- että luontomatkailun elementtejä. Näkyvin osa kulttuurimaisemaa on rakennettu ympäristö, jossa rakennuksilla on yhteyksiä paikalliseen historiaan ja henkilöihin (Hänninen 1991, 155). Laukaalaisen maiseman kauneimpana piirteenä pidetään luonnonmaiseman ja maatalousalueiden sopusuhtaista kokonaisuutta. Kylien ja niiden maalaismaiseman ympäristön säilyttäminen on koettu Laukaassa tärkeänä. (Hänninen 1991, 155.)

Valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita on Suomessa 186. Ne ovat Suomen maaseudun edustavimpia kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. (Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet N.d.) Laukaassa sijaitsee valtakunnallisesti merkittäväksi tunnistettu maisema-alue, Hyppäänvuori.

Hyppäänvuoren merkittäviä kulttuuripiirteitä ovat vuorta ympäröivien metsien ja peltojen useat kivikautiset asuin- ja löytöpaikat, vähäiset nuoremmat ihmistoiminnan jäljet, vuorelta aukeavan maiseman etualalle sijoittuvat rakentamattomina säilyneet Lievestuoreenjärven saaret sekä 1990-luvulle asti metsätalouskäytössä ollut alue lukuun ottamatta Hyppävuoren vuonna 1970 luonnonhoitometsänä rauhoitettua lakea. (Keski-Suomi – valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2021, 28–29.)

Kuva 2. Hyppäänvuoren huipulta avautuu upea maisema, joka on säilynyt rakentamattomana. Kuva: Henna Siltanen.

Toinen kulttuurillinen erikoisuus Hyypäänvuoressa liittyy erään kuuluisan suomalaisen taideteoksen mysteerin, nimittäin Akseli Gallen-Kallelan *Järvi-maisema auringonlaskun aikaan* -arvotaulun alkuperäismaisemaan. Maiseman kotipaikan arvellaan sijaitsevan Keski-Suomessa joko Konginkankaan Lepolanvuorella Keiteleen rannalla tai Lievestuoreen Hyypäänvuorella Lievestuoreenjärven rannalla (Vuorela 2020). Akseli Gallen-Kallelaa pidetään yhtenä Suomen merkittävimmistä taidemaalareista. Kyseinen taulu huutokaupattiin vuonna 2019 noin 800 000 euron hinnalla (Vuorela 2020).

Hyypäänvuoren lisäksi Laukaan maisemista tärkeänä voidaan korostaa vesistöjä. Talot ja tilat on jo 1500-luvun ensimmäisistä uudistiloista lähtien rakennettu Laukaassa vesien äärelle (Hänninen 1991, 10). Laukaan vaakuna kuvaa Laukaan sijaintia metsien keskellä kolmen vesireitin – Saarijärven, Viitasaaren ja Rautalammin – sydämessä. Reittien yhtymäkohta on Saraavedessä, jonka rannalla sijaitsevat tuhansia vuosia vanhat Saraakallion kalliomaalaukset. (Tietoa Laukaasta N.d.) Vaakunan Havunoksan yhdeksän haaraa kuvaavat puolestaan Wanhan Laukaan entisiä osia ja nykyistä Laukaata (Logo ja vaakuna n.d.).

Kuva 3. Laukaan vaakuna korostaa kunnan sijaintia metsien keskellä kolmen vesireitin sydämessä. Lähde: Logo ja vaakuna, Laukaan kunta.

3.2 ARKKITEHTUURI

Laukaassa on kiinnostavaa arkkitehtuuria, johon voi linkittää monipuolisia tarinoita. Ulkomaalaisille matkailijoille kiinnostava erikoisuus ovat Laukaan Tarvaalan maanalaiset talot, jotka olivat esillä Laukaan asuntomessuilla 2003. Alvar Aallon arkkitehtuurista kiinnostuneille potentiaalinen vierailukohde on Alvar Aallon osittain suunnittelema Alatalo. Järvilinna on ikoninen rakennus Leppäveden Ilveslahden rannalla. 131-vuotiaan huvilan historiasta ja siellä

eläneistä ihmisistä kerrotaan Ojasen ja Lindstedtin kuvateoksessa *Avoimet ovet ja löydetyt tarinat* (Lindstedt & Ojanen 2015). Hartikantien varrella Laukaan Kirkkoniemeen kävellessä voi puolestaan nähdä vaaleanpunaisen huvilan, joka on rakennettu vanhasta tukkikämpästä Kamarineuvos Erkki Fredriksonin toimesta (Kakkori 2020). Lisäksi Suolahdentiellä sijaitsee yli 200 vuotta vanha Saarikon tila, jossa on aikanaan toiminut muun muassa karjanhoitokoulu. Tällaisilla historiallisilla huviloilla on paljon potentiaalia tarinallisiksi vierailukohteiksi Laukaassa, mutta kehittämistyössä on syytä huomioida, että osa niistä on yksityisessä omistuksessa.

Varsin tuntematon, mutta erikoislaatuinen vierailukohde on myös aikoinaan Suomen pisimpänä tunnelina toiminut Pönttövuoren vanha rautatietunneli, joka sijaitsee lähellä Lievestuoretta. Tunnelin sisälle seikkailu ei tosin ole suositeltavaa turvallisuussyistä ja kohteen kehittämiseen tarvittaisiinkin vastuutaho, jotta tunnelista saataisiin turvallinen vierailukohde.

3.3 PAIKALLIS- JA MUINAISHISTORIA

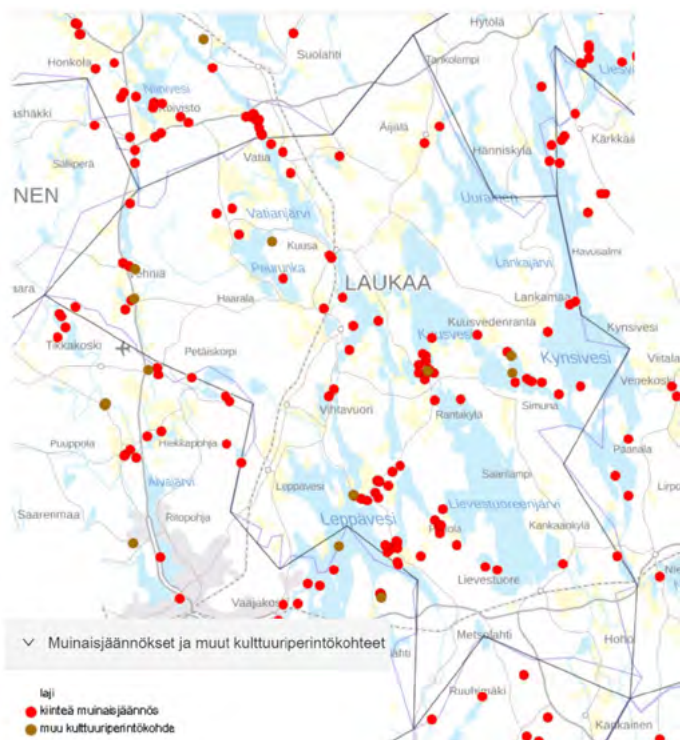
Laukaan alueella on pitkä historia. Laukaan seurakunta perustettiin vuonna 1593 ja Laukaa onkin yksi Keski-Suomen vanhimmista pitäjistä. Kunnan pinta-ala oli alkujaan 2 386 km² ja siihen kuuluivat nykyiset Jyväskylän, Suolahden ja Äänekosken kaupungit sekä Jyväskylän maalaiskunta ja Sumiaisten kunta sekä osa Hankasalmen, Toivakan ja Uuraisten kuntien alueista. Tämä historiallinen alue tunnetaan myös nimellä Wanha Laukaa. (Tietoa Laukaasta N.d.)

Laukaan alueen kulttuurihistoriaa ja kehitystä on tutkittu monesta näkökulmasta. *Pellosniemen vaiheita* -teos (Kena 2003) tarjoaa historianjanoiselle lukijalle mielenkiintoisia näkökulmia Laukaan Pappilanniemen elämästä ja kehityksestä neljän vuosisadan aikana. Hännisen (1991) *Laukaalaista kulttuurimaisemaa ja rakennusperinnettä* -julkaisussa käsitellään laajemmin laukaalaisen kulttuuriympäristön kehitystä luonnonmaiseman ja asutustoiminnan lähtökohdista edeten kylistä yksittäisiin rakennuksiin. Järvilinnan rakennuksen ja sitä ympäröineen elämän tarinaa kuvataan informatiivisesti Lindstedtin ja Ojasen (2015) kuvateoksessa.

Laukaan alueen keskeisiä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita on inventoitu kattavasti. Osmo Kaitalehto luetteloi osana maakunnallista yhteistyötähanketta vuosina 1982–1985 Laukaan kunnan alueelta yhteensä 247 kohdetta, joista yli neljäkymmentä luokiteltiin maakunnallisesti tai valtakunnallisesti merkittäväksi. Luettelo on nähtävissä Keski-Suomen museossa ja Laukaan kunnan arkistossa. (Hänninen 1991, 7.) Laukaassa on tehty myöhemminkin täydennysinventointeja, viimeisimpänä isona on modernin rakennusperinnön

inventoinnit 2010-luvulla. Laukaan kulttuuri- ja luonnontähtävyyksiä on luoteltu ja havainnollistettu myös koulupiireittäin karttapohjalle Syrjälän (1993) teoksessa. Teoksessa yhteensä 349 mainitusta kohteesta löytyy uutta koettavaa sekä lähimatkailijalle että kansainväliselle vierailijalle. Lisäksi Hännisen (1991) julkaisussa esitellään kirjallisten kuvauksien, kuvien ja karttojen avulla laukaalaisia valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä kohteita sekä joitakin paikallisesti merkittäviä kohteita.

Laukaan historia ulottuu kuitenkin paljon kauemmas emäpitäjän ajoista. Asutusta on esihistoriallisten löydösten perusteella ollut Vehniän alueella jo noin 8000 eKr. (Hänninen 1991, 12; Sepänmaa 2014). Laukaassa on siten monta muinaisjäännöstä ja muita kulttuuriperintökohteita. Näiden sijainnit on havainnollistettu kartalla Kuvassa 4. Kulttuurikohteiden keskittymät ovat kartan mukaan Tarvaalan/Kuhannemen, Vuoneen/Savion ja Simunan alueilla.

Kuva 4. Laukaan muinaisjäännökset ja kulttuuriperintökohteet. Lähde: Paikkatietoikkuna 2022, muokattu. Interaktiivinen karttaversio kuvasta on avattavissa verkkoosoitteessa <https://urly.fi/2Hzb>. Kohteiden tarkemmat nimet ja tyypit saa näkyviin klikkaamalla kyseistä pistettä kartalla.

Museoviraston vuonna 2001 ilmestyneessä julkaisussa kuvataan yhteensä 205 valtakunnallisesti merkittävää kiinteää muinaisjäännöstä tai muinaisjäännöskokonaisuutta. Näistä kaksi sijaitsee Laukaassa: Hartikan kivikautinen asuinpaikka ja kalmistoalue sekä Saraakallion kalliomaalaukset. Muinaisjäännöksiä löydetään jatkuvasti lisää ja luetteloa päivitetään Museoviraston www.kyppi.fi -sivuilla. (Purhonen, Ranta & Hamari 2001.) Kiinteä muinaisjäännös on Museoviraston määrittelyn mukaan ”maaperässä tai veden alla oleva muinaisen ihmisen toiminnasta syntynyt rakenne”. Muinaisjäännökset jaetaan iän mukaan esihistoriallisiin (esim. pronssi- ja rautakautiset hautaröykkiöt, linnavuoret, pyyntikuopat, kalliomaalaukset, kivikautiset asuinpaikat) ja historiallisiin (esim. autioituneet keskiaikaiset kylätontit, kaupunkiarkeologiset kulttuurikerrokset, kirkonpaikat, tieraukiot, käytöstä poistuneet hautausmaat). (Kiinteä muinaisjäännös N.d.) Muinaismuistolaisissa (295/1963) luetellaan seuraavat kiinteät muinaisjäännöstyypit:

- maa- ja kivikummut, röykkiöt, kivikehät ja muut kiveykset ja kivilatomukset, jotka ovat ihmisten muinoin tekemiä;
- pakanuuden aikaiset haudat ja kalmistot, myös sellaiset, joista maan pinnalla ei ole merkkejä;
- kivet ja kalliopinnat, joissa on muinaisilta ajoilta kirjoituksia, kuvia tai muita piirroksia tahi maalauksia, hiomauria tai muita hionnan tahi hakkuun jälkiä taikka uhrikuoppia;
- uhrilähteet, uhripuut, uhrikivet ja muut palvontapaikat sekä muinaiset käräjäpaikat;
- muinaisilta ajoilta peräisin olevat asumusten jäännökset sekä asuin- ja työpaikat, niin myös muodostumat, jotka ovat syntyneet sellaisten asumusten tai paikkojen käyttämisestä;
- muinaisaikaiset hylätyt linnat, linnamäet, linnoitukset, linnakkeet, vallit ja vallihaudat sekä niiden jäännökset, kirkkojen, kappelien, luostarien ja muiden huomattavien rakennusten rauniot sekä muinaiset hautapaikat, jotka eivät ole seurakunnan hoidossa olevalla hautausmaalla;
- kivet, ristit ja patsaat, jotka muinoin on pystytetty jonkun henkilön tai tapahtuman muistoksi tai uskonnollisessa tarkoituksessa, samoin kuin muut sellaiset muistomerkit;
- muinaisten huomattavien kulkuteiden, tienviittojen ja siltojen sekä vartiotuli- ja muiden sellaisten laitteiden jäännökset;
- kiinteät luonnonesineet, joihin liittyy vanhoja tapoja, tarinoita tai huomattavia historiallisia muistoja.

Keski-Suomen museon intendentti Miikka Kumpulainen kommentoi muinaisjäännösten suojelun tarkoitusta:

Suojelun tarkoitus on aina suojella, estää tahallinen osittainenkin tuhoaminen, tuhoutuminen, häviäminen. Muinaisjäännökset ovat se häviävän pieni osa menneistä kulttuureista, mikä on enää jäljellä. Suojeltavien kohteiden avulla voidaan valottaa nyky- ja tulevaisuuden ihmisille sitä, miksi me olemme juuri tässä nyt, mitkä prosessit on johtaneet tähän hetkeen.

3.3.1 SARAAKALLION KALLIOMAALAUKSET

Laukaan Saraakallion kalliomaalaukset on määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Saraakallion kalliomaalaukset sijaitsevat Laukaan kirkonkylää vastapäätä Saraaveden itärannalla noin 40 metriä korkeassa veteen laskevassa kallioseinämässä. Maalaukset on tehty punamullalla. Ensimmäiset maalatut kuva-aiheet ovat arvioilta noin 7000 vuotta vanhoja. Kohde on yksi komeimpia, laajimpia ja monipuolisimpia kalliomaalauskohteita Suomessa (Purhonen, Ranta & Hamari 2001, 211).

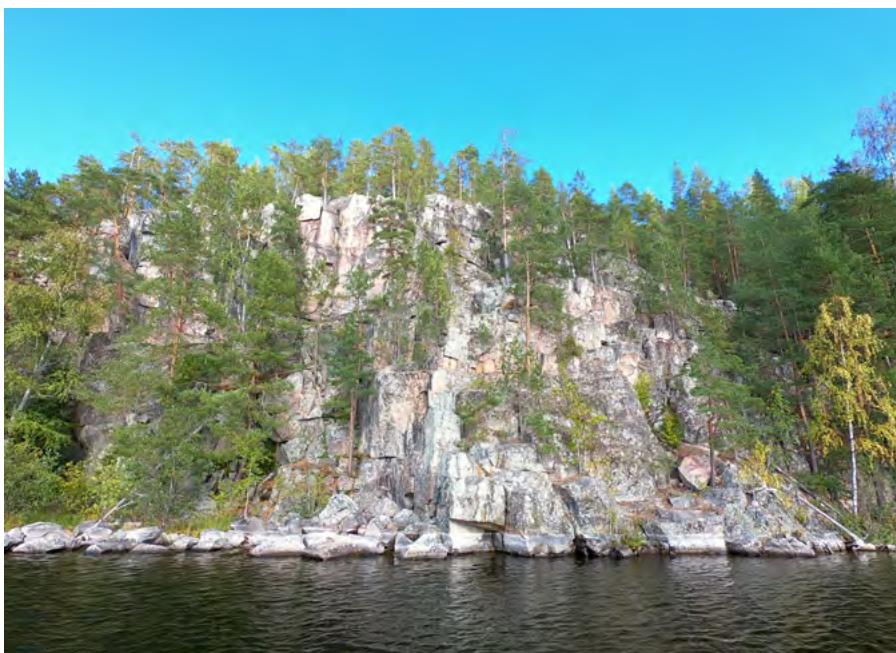
”Kalliomaalauksen äärellä kannattaa jättää kiire, unohtaa hetkeksi älylaitteet ja koko nyky maailma, istua alas ja keskittyä ottamaan paikka vastaan kaikkien aistien kautta. Kalliomaalaukset kutsuvat meitä hiljentymään kasvotusten aikaan ja ihmisyyteen liittyvien kysymysten kanssa. Ne ovat ripaus zeniä suomalaisessa maisemassa.” – Antti Lahelma (Luukkonen 2021, 9).

Miikka Kumpulaisen mukaan kalliomaalauksia voidaan tulkita kalliotaiteena ikonografian näkökulmasta:

Kalliotaide ei ole taidetta taiteena, vaan sen roolina on olla välittäjä – oli se sitten henkien, tuonpuoleisen tms. välillä. Siinä roolissa se toimii samoin kuin esimerkiksi katolisen kirkon pyhimyspatsaat tai ortodoksien pyhitetyt ikonit. Näidenkään päärooli ei olla kauniita taitelijan taidon ja ajatuksien välikappaleita, vaan ne ovat ilmentymiä sakraalista, jotka tehdään tietyllä tavalla, jotta niiden arvo tulee esiin oikein. Samoin voi ajatella kalliomaalauksista. Ne on tehty tietyn näköisiksi, tietyn tradition mukaan, ilman, että tekijän ”minä” korostuu niissä.

Kalliotaidetta pidetään yhtenä tärkeimpinä dokumentteina, joka valottaa yhteiskunnan historiaa kirjoitusta edeltävältä ajalta. Kalliotaide on laajaa, monipuolista ja se kattaa koko ihmisen tarinan. Kalliotaidetta esiintyy kaikilla mantereilla ja lähes kaikkina ajanjaksoina. Se onkin ihmiskunnan kiveen kirjoitettu muisti. (Luukkonen 2021, 8.) Kalliomaalaukset ovat merkittävä matkailullinen vetovoimatekijä erityisesti kalliomaalausharrastajille ja kulttuurimatkailijoille. Kalliomaalauksiin liittyy paljon tulkintoja, uskomuksia, mytologiaa ja tarinoita, joiden avulla kalliomaalauksista saa näköaistin lisäksi enemmän irti. Eri puolilla maailmaa kalliomaalauksien ympärille on myös tuotettu onnistuneesti matkailupalveluja, kuten tapahtumia, tanssiesityksiä, matkamuiistoja, opastettuja retkiä ja näyttelyjä. Kalliomaalauksista kertoessa on kuitenkin tärkeää jättää katsojan omalle mielikuvitukselle tilaa, sillä tutkittuun tietoon pohjautuvaa faktaa kalliomaalauksien synnystä ja esihistorialliseen aikaan eläneistä ihmisistä on vain rajallisesti käytettävissä.

Saraakallion kalliomaalaukset ovat merkittävä kohde valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Saraakallio on todennäköisesti Fennoskandian laajin kuvakenttä, jossa on yli 100 kalliomaalauksia tai niiden osaa (Kivikäs 2005, 58). Saraakallioon on maalattu laajuudeltaan ja kuvamäärältään Suomen suurin kalliomaalaus, jonka kuvamaailmasta on löydettävissä lähes kaikki Suomen kalliomaalauksien tyypilliset kuviot. Joukossa on lisäksi omaperäisiä kuvia, joita ei löydä muualla. (Luukkonen 2021, 308.)

Kuva 5. Saraakallio järveltä päin. Kuva: Henna Siltanen.

Laukaan Saraakallio liitettiin Cultural Route of the Council of Europe Prehistoric Rock Art Trails (PRAT-CARP) -kulttuurireittiin marraskuussa 2020 toisena Suomalaisena kohteena Mikkelin Astuvansalmen kalliomaalausten jälkeen. Kulttuurireittiin liittäminen loi tarpeen kehittää Saraakalliota myös matkailullisesti.

Kuva 6. Laukaan kunta vastaanotti Saraakallion PRAT-CARP-verkoston jäsenyysertifikaatin Rock Art on the Water -seminaarissa 9. kesäkuuta 2022. Kuvassa vasemmalta oikealle Ms. Aida Carvalho, Koa-laakson arkeologinen kohde (Portugali), Mr. Leoncio Carrascal, PRAT-CARP-verkoston sihteeri (Espanja), Heli Peltola, Laukaan kunta ja Mr. Ramón Montes, PRAT-CARP -verkoston tekninen koordinaattori (Espanja). Kuva: Laukaan kunta.

Saraakallion kalliomaalauksista on olemassa paljon tietoa sekä kuva- ja videoaineistoa, jota voisi hyödyntää matkailupalveluissa. Saraakallion kalliomaalauksia ovat tutkineet erityisesti Pekka Kivikäs, Ismo Luukkonen ja Antti Lahelma. Kivikäs on tutkinut kalliomaalauksia vuodesta 1975 lähtien ja kehittänyt erilaisia kalliomaalauksien kopiointimenetelmiä. Kivikkään tutkimusaineisto on yksi Skandinavian suurimmista kalliomaalauksiin ja kalliotaitteeseen liittyvistä tutkimuskokoelmista. Kivikäs lahjoitti laajan kalliomaalauksitutkimusaineistonsa Keski-Suomen museolle vuonna 2012. (Onnela 2012.)

Kuva 7. Laukaan Saraakallion kalliomaalaus. Kuva: Museovirasto, Ismo Luukkonen.

Suomen kalliomaalausten yleisimmät aiheet ovat ihmiset, sarvi- ja veneaiheet ja hirvieläimet (Kivikäs 1997, 17–19). Hirvi on toistuva jälki Saraakallion kalliomaalauksilla. Laukaan kunnan logo pohjautuu itse asiassa Saraakallion hirvimaalaukseen. Kalliomaalausten kuva-aiheita voisi tuoda esille mielenkiintoisella tavalla esimerkiksi matkailijoille myytävissä matkamuuistoissa.

Kuva 8. Saraakallion kalliomaalausten hirvi on ollut inspiraationa Laukaan logossa. Lähde: Logo ja vaakuna, Laukaan kunta.

Suositteluja lähteitä Saraakalliosta ja kalliomaalauksista kiinnostuneille:

- **Kirjallisuus**

Kivikäs, P. 1990. Saraakallio. Jyväskylä: Atena kustannus.

Kivikäs, P. & Kankaanpää, J. 2005. Kallio, maisema ja kalliomaalaus: Rocks, landscapes and rock paintings. Jyväskylä: Minerva.

Luukkonen, I. 2021. Suomen esihistorialliset kalliomaalaukset. Turku: Sigillum.

Lahelma, A. 2008. A Touch of Red : Archaeological and Ethnographic Approaches to Interpreting Finnish Rock Paintings. Suomen Muinaismuistoyhdistys ry. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-4845-6>.

Parkkinen, J. & Wetterstrand, T. 2013. Suomen kalliomaalaukset: Bongarin käsikirja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- **Valokuvat**

Pekka Kivikäs valokuva-arkisto Saraakalliosta Keski-Suomen museon sivustolla: <https://urly.fi/2Ob2>

Ismo Luukkosen valokuvia Museoviraston sivuilla: <https://urly.fi/2HzZ>

- **Videot**

Pekka Honkakosken videoarkisto:

<https://vimeo.com/398065939>

<https://vimeo.com/378819146>

3.3.2 HARTIKAN ALUE

Hartikan alueella on useita Muinaismuistolain (295/1963) tarkoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä (Voutilainen ym. 2020, 1–2):

- Hartikka, historiallinen kirkonpaikka ja hautausmaa (Laukaa, kiinteä muinaisjäännös Hartikka kirkko n.d.).
- Kirkkoniemi A, esihistoriallinen pyyntikuopastoalue, johon sisältyy alakohteina Hartikan tie, kivirakenne ja Hartikan hiilimiilu (Laukaa, kiinteä muinaisjäännös Kirkkoniemi A. n.d.).
- Tarvaalankoski, kivikautinen asuinpaikka (Laukaa, kiinteä muinaisjäännös Tarvaalankoski n.d.).
- Hartikka, kivikautinen hautausmaa ja asuinpaikka (Laukaa, kiinteä muinaisjäännös Hartikka n.d.).

Näistä kiinteistä muinaisjäännöksistä erityistä merkitystä on täysin ainutlaatuisella Hartikan kirkon hautausmaan raunioilla sekä valtakunnallisesti merkittävällä punamultakalmistolla (Voutilainen ym. 2020, 2). Kiinteiden muinaisjäännösten lisäksi Hartikan alueella sijaitsee myös kulttuuriperintökohde vanha Hartikan torppa, joka oli 1600-luvun asuinpaikka (Laukaa, muu kulttuuriperintökohde Hartikan torppa n.d.).

Hartikan asuinpaikka on laaja ja sieltä on löydetty muun muassa meripihkakoruja, jotka ovat esillä Keski-Suomen museossa. Asuinpaikkaan liittyvä kalmisto on ensimmäinen Keski-Suomesta löydetty punamultakalmisto. Kalmiston ensimmäinen punamultahauta löydettiin vuonna 1986. Kivikautisia punamultahautoja on todettu vähintään 15 ja niistä seitsemän on tutkittu. Haudat ovat poikkeuksellisen hyvin säilyneitä, mutta alueen keskellä oleva hiekkakuoppa on tuhonnut kalmistoa. Haudat ovat 1,5–2 metrin mittaisia ja 0,5–1 metrin levyisiä punamullan värjäämiä kuvioita hiekassa. Vainajista ei ole säilynyt paljoakaan. Alue sijaitsee yksityismaalla ja sitä koskee Keski-Suomen ympäristökeskuksen vahvistamat suojarajat. Alueelle on pystytetty Museoviraston informaatiotaulu vuonna 2000. (Purhonen 2001, 209; Miettinen 1993; Voutilainen ym. 2020, 5.)

Kuva 9. Hartikan punamultahauta. Lähde: Museovirasto, Mirja Miettinen.

Alueen matkailullisessa kehittämisessä on keskeistä linkittää Hartikan kivikautinen alue useine kohteineen saman ajanjakson Saraakallion kalliomaalauksiin sekä siihen, mitä tehdyt löydökset voivat mahdollisesti kertoa siihen aikaan eläneistä ihmisistä.

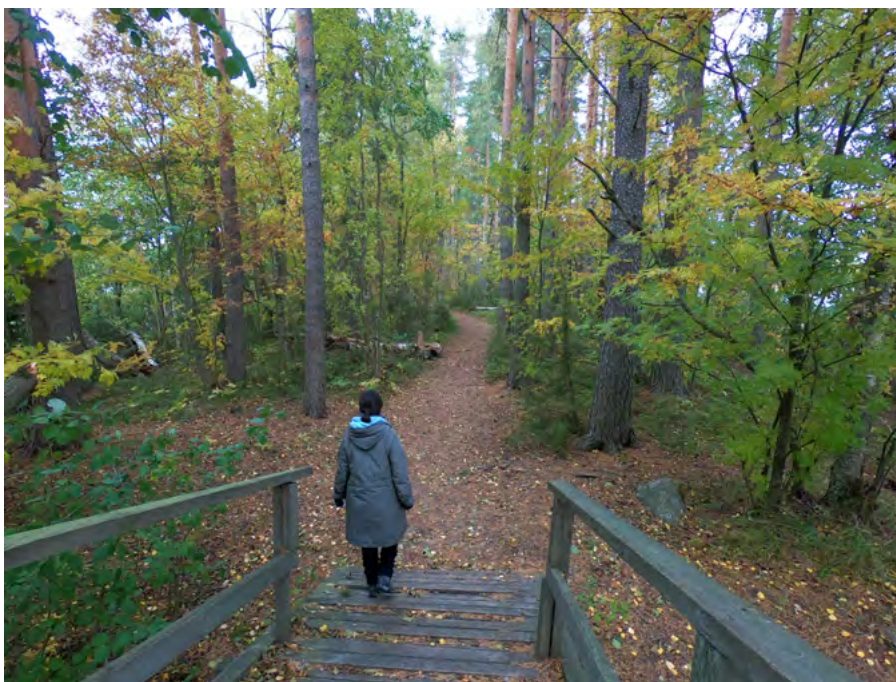
Hartikan kirkonraunioissa on myös paljon matkailullista potentiaalia. Laukaan ensimmäinen kirkko tunnetaan Hartikan kirkkona, ns. Hartikan hirsisalvottu kirkko. Kirkko on oletettu rakennetuksi vuoden 1593 tienoilla. Kirkko oli käytössä sata vuotta, jonka jälkeen valmistui uusi kirkko Pellosniemelle ja ensimmäinen kirkko hylättiin. Tältä kirkkomaalta on myös kerätty 1800-luvulla pääkalloja tieteelliseen tutkimukseen (Kyläkoski 2022). Hartikan kirkon historiaan liittyy kirkkopoliittisesti todella mielenkiintoinen ja epävakaa aika, josta voisi tarinallistaa mukaansatempaavia tarinoita kohteessa kävijöille. (Voutilainen ym. 2020, 2–3.)

Kirkosta on jäljellä enää yksi nurkkasalvos, joka on dendrokronologisen ajoituksen (1589–1591) perusteella Keski Suomen vanhin puurakennuksen jäännös. Kohde on varhaisimpia reformaation (Viipurin hiippakunnan erottaminen Turun hiippakunnasta vuonna 1554) jälkeen perustettuja puukirkkoja, ja on ikänsä puolesta äärimmäisen harvinainen. Säilyneitä puisten kirkkorakennusten rakenteita tai rakenteiden osia tai maan sisästä löytyneitä rakennusten pohjia, jotka kuuluisivat 1500-luvun jälkipuoliskolle, ei tunneta muita kuin Hartikan kirkon rauniot. Tämä on siis täysin ainutlaatuinen kokonaisuus 1500-luvun kirkkojen ja niiden jäännösten joukossa (Voutilainen ym. 2020).

Kuva 10. Hartikan kirkon viimeiset hirret ja salvos ovat piilossa täällä. Museoviraston päätöksen mukaan niitä ei saa siirtää pois, koska ne ovat osa muinaisjäännöstä. Kuva: Henna Siltanen.

Hartikan kirkon raunioilta voi jatkaa jalkaisin matkaa Laukaan Kirkkoniemelle, joka on Metsähallituksen ylläpitämä retkikohde (Tarvaala- Kirkkoniemi ja Kirkkosaari n.d.). Kohdevierailuun voisi yhdistää kirkkoniemessä nautittavaa retkievästä laavulla sekä vesiaktiviteetteja.

Kuva 11. Hartikan kirkkomaalta jatkuu viehättävä metsäpolku Laukaan kirkkoniemelle.
Kuva: Henna Siltanen.

Hartikan alueella on kiinnitettävä erityistä huomiota muinaismuistojen ja kulttuuriperintökohteiden suojeluun. Kirkon nykyinen ympäristö on metsäistä raunioaluetta, ja sitä kohde tarvitseekin, jotta niiden historiallinen luonne ja paikan arvostus voidaan turvata. Kohteen säilyminen ja sen ainutlaatuisen kulttuurihistoriallisen merkityksen turvaaminen on ensisijaisen tärkeässä roolissa alueen maankäytön ja metsänhoidon toteuttamisessa. Hartikan tilan pihapiirissä merkittäviä suojelemisen arvoisia kohteita ovat Hartikan vanha torppa, vanha navetta, hirsinen riihi ja tien varren pieni aitta. (Voutilainen ym. 2020, 4, 6.)

Suositteltu kirjallisuus Hartikan alueesta kiinnostuneille:

Kukkonen, I. & Miettinen, M., Julkunen A. & Mattson A. 1997. Magnetic prospecting of Stone Age Red-ochre Graves with a case study from Laukaa, Central Finland. *Fennoscandia archaeologica* XIV. Ekenäs. (s. 3–12)

Miettinen M. 1992. Laukaan hartikan kivikautinen kalmisto. Keski-Suomi 19. Jyväskylä. (s. 8–23).

Vanhan herranhuoneen muisto, 1925. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Suomen kuvalehti, no. 45, s. 17, 1925. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/889607?page=17>.

3.4 KULTTUURIREITIT

Kulttuurikohteita voidaan tuoda matkailijoille ja paikallisille esiin muun muassa kulttuurireittien avulla. Kulttuurireitti voi olla esimerkiksi lyhyt kulttuurikohteessa tai -maisemassa kulkeva kävelyreitti tai virallinen, Euroopan neuvoston sertifioima, usean maan yhteinen kulttuurireitti. Euroopan kulttuurireittistatus on merkittävä kansainvälisen sekä kansallisen mielenkiinnon ja kehittämisen näkökulmista. Saraakallion kalliomaalaukset liitettiin Euroopan neuvoston sertifioimaan Prehistoric Rock Art Trails (PRAT-CARP) -verkostoon marraskuussa 2020. PRAT-CARP on esihistorialliseen kalliotaiteeseen keskittyvä verkostomainen kulttuurireitti (What is PRAT-CARP cultural route? 2021). Laukaan Saraakallioiden lisäksi verkostoon on vuonna 2019 hyväksytty Mikkelin Astuvansalmen kalliomaalauskohte (Pekkarinen 2019).

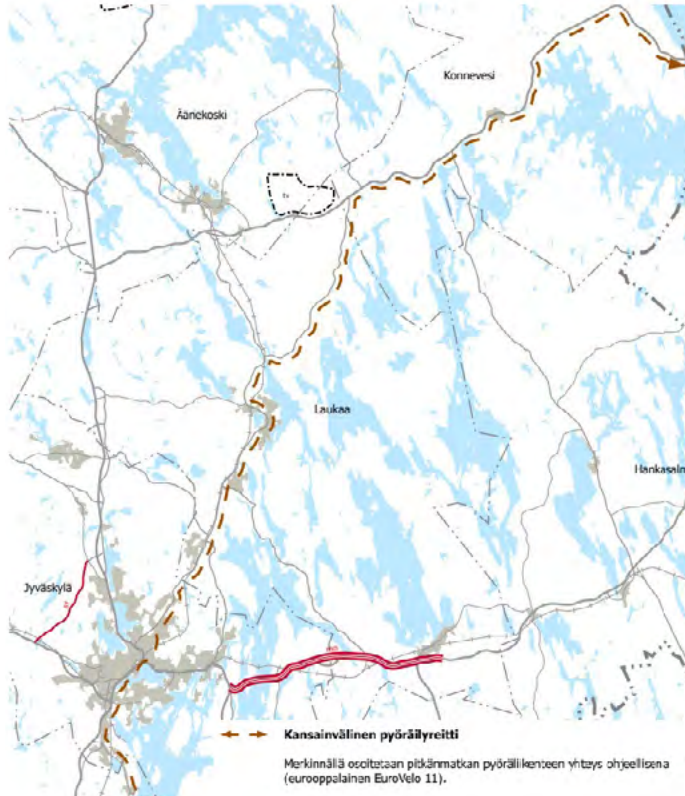
Euroopan kulttuurireittistatus myönnetään merkittävälle eurooppalaisille kulttuurireiteille ja -verkostoille, jotka vahvistavat yhteisten eurooppalaisten arvojen ymmärrystä ja arvostusta sekä edistävät toiminnallaan kulttuurin kestävää kehitystä, kulttuuriperintökasvatusta sekä siihen painottuvaa matkailua. Kulttuurireitit voivat olla fyysisiä, kuljettavia reittejä tai yksittäisten kohteiden muodostama verkosto, kuten PRAT-CARP. Prehistoric Rock Art Trails kulttuurireitin toimintaa koordinoidaan Espanjasta ja lisätietoja löytyy reitin nettisivuilta Prehistour.eu. (What is PRAT-CARP cultural route? 2021.)

Kuuluminen kansainväliseen ja tunnustettuun reittiverkostoon tuo kohteelle myös kansainvälistä näkyvyyttä sekä vertaistukea kehittämiseen. Suomi liittyi

Euroopan neuvoston kulttuurireittejä koskevan laajennetun osittais sopimuksen (EPA) vuoden 2018 alussa (Kulttuurimatkailu ja kulttuurireitit n.d.). Suomalaisen kohteiden liittymiselle Euroopan kulttuurireitteihin onkin tällä hetkellä vahva kansallinen tuki. Suomessa Euroopan kulttuurireittiyhteistyötä koordinoi Opetus- ja kulttuuriministeriö, joka tekee laajaa yhteistyötä muun muassa Culture Finlandin ja Museoviraston kanssa.

Laukaan kulttuurimatkailun kehittämisen näkökulmasta on merkittävää, että Keski-Suomessa on useita kansainvälisesti tunnustettuja kulttuurikohteita. Keski-Suomessa on kaksi Unescon maailmanperintökohdetta, Struven ketjuun kuuluva Oravivuoren mittauspiste (Struve Geodetic Arc n.d.) ja Petäjäveden vanha kirkko (Petäjävesi Old Church n.d.). Struven ketju kulkee koko Suomen halki, mutta Suomen mittauspisteistä valittiin maailmanperintökohteisiin vain kuusi (Maailmanperintökohde Struven ketju maapallon mittanauhana n.d.). Struven ketjun astemittauksia tehtiin Keski-Suomessa 1800-luvulla yhteensä kolmessatoista pisteessä, joista yksi sijaitsee Laukaan Multamäessä (Suomessa sijaitsevat Struven ketjun pisteet n.d.) luontopolun varrella olevalla taukopaikalla. Lisäksi Keski-Suomessa on jo tällä hetkellä kaksi Euroopan kulttuurireittiä: PRAT-CARP sekä Alvar Aalto-reitti (Alvar Aalto Route Euroopan neuvoston kulttuurireitiksi 2021). Myös Pyhän Olavin pyhiinvaellusreitit laajennusta suunnitellaan Keski-Suomeen (Route of Saint Olav Ways n.d.). Pyhän Olavin vaikutus on näkynyt myös Laukaassa, josta aineettoman kulttuuriperinnön esimerkkinä erityisesti Pyhän Olavin lampaan paisto 29. päivä heinäkuuta. Vuonna 2022 Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäki sai Euroopan kulttuuriperintötunnuksen ensimmäisenä Suomessa (Ässämäki 2022). Kulttuurimatkailun ja kulttuurireittien kehittäminen Keski-Suomen alueella tukee Laukaan tavoitteita kulttuurimatkailukohteena.

Matkailullisiin reitistöihin liittyen suunnitteilla on kehittää myös Eurovelo 11-reittiä, joka kulkisi Keski-Suomen sekä Laukaan kautta (Eurovelo 11 East Europe Route – Finland n.d.). Tämä vahvistaisi osaltaan reittitoimintaa alueella sekä lisäisi alueen matkailullista vetovoimaa.

Kuva 12. Eurovelo 11 -reitti Laukaan kohdalla. Lähde: Keski-Suomen maakuntakaava 2040 – kaavakartta.

Lisätietoa Keski-Suomen luonto- ja kulttuurimatkailusta ja reiteistä sekä Euroopan kulttuurireiteistä:

Keski-Suomen luonnon ja kulttuurin matkailu- ja virkistyskäytön selvitystyö, 2021 (Keski-Suomen liiton verkkosivuilta): <https://urly.fi/2HBj>

European Institute of Cultural Routes (Euroopan neuvoston verkkosivuilta): <https://urly.fi/2HBI>

Kulttuurimatkailureittiopas: www.kulttuurimatkailureittiopas.fi

3.5 LUOVAT ALAT JA TAIDE

Kulttuurimatkailussa merkittävä voimavara on luovat alat ja taide. Tähän kategoriaan sisältyy erilaiset taiteen muodot kuten musiikki, esittävä taide, kuvataide ja muotoilu, käsityöt ja niin edelleen. Laukaassa on eloisa taidetoimijoiden yhteisö. Alueella vaikuttaa muun muassa kaksi taideyhteisöä sijoittuneina merkittäviin rakennuksiin; Suojeltu 1891 valmistunut Taidekeskus Järvilinna Leppäveden rannalla sekä Laukaan taideateljeet Kuhankoskella A.W. Stenforssin suunnittelemissa Päivälä (1925) ja Muurahainen (1930) -rakennuksissa. Teatterinautintoja Laukassa tarjoavat muun muassa Laukaan teatteri sekä kanavateatteri. Matkailijat löytävät tietoa alueen taidetarjonnasta Visit Laukaa -verkkosivustolta, matkailuesitteestä ja yrityshakemistosta.

Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen aikana nousi esiin, että Keski-Suomen tanssikeskuksella on menossa Kunnan tanssitaitelija -hanke, jossa myös Laukaaseen on nimetty kunnassa työskentelevä tanssitaiteilija (Kevät/kesä 2022 hankkeet n.d.). Laukassa toimii myös perinteinen Savion tanssilava kauniilla paikalla järven rannalla. Tanssilavakulttuuri on osa Suomalaista kesää ja sen merkitys osana alueen kulttuurimatkailua kannattaa tiedostaa ja hyödyntää.

Myös muut luovat alat kukoistavat Laukaassa. Käsityöperinne on elävää ja Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen työpajoissa ideoitiiin matkailijoita osallistavaa tarjontaa muun muassa erilaisten pajojen muodossa. Matkailijoille on tarjolla paikallisia käsitöitä esimerkiksi Puustellin työkyvän käsityökaupassa, Kädenjälki -puodissa ja Design- ja tarvikesoppi Sarássa. Matkailijoiden osallistamisen lisäksi näillä toimijoilla on mahdollisuus tuoda esiin Laukaan perinteitä, ja suunnitella esimerkiksi matkamuiistoja Saraakallioiden kalliomaalausten ja alueen kulttuuriperinnön innoittamana.

Kuva 13. Puustellin työkyön kauppa. Kuva: Henna Siltanen.

Mielenkiintoinen esimerkki kuuluisasta kotimaisesta designista, jonka juuret ovat Laukaassa, on Pirkka-ruokailukalusto. Kyseessä on Ilmari Tapiovaaran suosittu ja kansainvälisestäikin arvostettu kokopuinen kalusto, joka on suunniteltu vuonna 1955 Laukaan Puu -huonekalutehtaalle. Laukaan puun valmistamat jakkaraparit myydään huutokaupassa nykyään noin 600–1000 euron hinnalla. (Rasi 2018) Kalustoa valmisti alun perin Laukaan Puu, mutta myös Asko Oy (Avomaa 2016).

Kuva 14. Suomalaista designia 1950- ja 1960-luvuilta. Kuva: Museovirasto, Seppo Konstig.

Musiikkiperinteeseen liittyen Laukaalle on sävelletty ja sanoitettu oma laulunsa, joka julkaistiin alun perin vuonna 1987 kaksipuolisessa *Laulu Laukaalle*-vinyylisinglessä (Laulu Laukaalle – äänitteen tiedot n.d.; Ikonen 2018). Laulussa korostetaan ylpeydellä alueelle ominaista luontomaisemaa, historiaa ja elämäntyyliä. Laulun lisäksi vinyylilevyn kansikuvapanoraama on ikoninen kuva 1980-luvun laukaalaisesta maalaismaisemasta. (Ikonen 2018, 110–111.) Laukaan laulua voisi hyödyntää esimerkiksi alueen opastetuilla retkillä ja tapahtumissa.

*”Kun rantoja kuljen samoan saloja,
mieleni kirkkaus täyttää.
Kyllä kotoista Laukaata, seutua armasta,
kelpaa näin nähdä ja näyttää.”*

– Laulu Laukaalle, 1. kappale

3.6 ELÄMÄNTAPA

Paikallinen elämäntapa kiehtoo aina matkailijoita – olivatpa he kansainvälisiä tai oman maan kansalaisia, jopa lähimatkailijoita. Elämäntapaan liittyvät muun muassa perinteet, käytänteet, uskonto ja ruoka.

Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen työpajoissa nousivat esiin erityisen vahvasti Laukaan omaleimaiset ja elävät kylät. Kylissä on tälläkin hetkellä toimintaa ja useat kylät ovat kiinnostuneita palvelemaan matkailijoita paremmin. Matkailu tuottaa kyliin sekä uutta liiketoimintaa että vireyttä. Matkailupalvelujen tuotteistamisessa on huomioitava, että palvelut pitää suunnitella kokonaisvaltaiseksi ja kiinnostavaksi, sekä tarjonta suunniteltava pitkäjänteiseksi. Olemassa olevien kylien aktiivisuutta kannattaa hyödyntää kuitenkin myös kulttuurimatkailussa tuoden esille kylien ominaispiirteitä, historiaa ja palveluja. Kylämatkailua on kehitetty Suomen tasollakin ja tietoa löytyy esimerkiksi Kylaan.fi -verkkosivuilta. Kulttuurimatkailuun usein liitettäviä ajatuksia aitous, paikan tuntu ja ”elä kuin paikalliset” (live like a local) voidaan soveltaa hyvin kylämatkailussa.

Lisäksi esimerkiksi Hartikan torppa -kotimuseossa matkailija voi kokea ja nähdä, miten ennen vanhaan on eletty. Siellä asuttiin vuoteen 1962 saakka. Nykyään torppa on yksityinen kotimuseo, jota esitellään sopimuksen mukaan. Laukaasta löytyy myös muita kohteita, jossa vierailija voi inspiroitua perinteistä eri tavoilla.

Uskontoon liittyen hankkeen työpajoissa nousivat esiin erityisesti opastetut hautausmaakerrokset, mikä on yksi matkailijoita aina kiinnostava aihe. Laukaassa toimii myös kirkkomuseo, jossa voi tutustua Laukaan seurakunnan vaiheisiin 1500-luvulta tähän päivään. Uskonnolliseen perinteeseen voidaan liittää tietoa ja tarinaa myös aikaisemmin mainitusta Pyhästä Olavista ja Pyhän Olavin lampaasta. Unohtamatta jo aiemmin käsiteltyä Hartikan vanhaa kirkkomaata.

Laukaassa on myös paikallisia ruokaperinteitä. Laukaan Säästöpankin Kulttuurisäätiön vuonna 1993 palkitsemia laukaalaisia ruokaperinnereseptejä ovat *pokkeri* (perunalaatikko), *leipäressu* (leipäviipaleita) ja *varpuliha* (vasikkaa kerpu- tai koivuvarpujen päällä). Kulttuurisäätiön ruokaperinnereseptejä osallistui kaikkiaan sata paikallista ruokaohjetta. (Ikonen 2018, 36–37.) Laukaalaisissa ravintoloissa voitaisiin hyödyntää näitä tai vastaavia perinnereseptejä, jotka eroavat muusta ruokatarjonnasta ja houkuttelevat matkailijaa kokemaan jotakin aitoa paikallista. Lisäksi keskeisille kulttuurikohteille kuten Saraakalliolle voisi kehittää oman nimikkoannoksen, kuten esimerkiksi Santiago de Compostela -pyhiinvaellusreitillä on oma nimikkoleivoksensa.

Elämäntapaan liittyvää tietoa löytyy paikallisilta toimijoilta. Jatkotyöstämisessä on syytä tutkia vielä tarkemmin paikallisen elämäntavan mahdollisia erityispiirteitä, historiaa, tapoja ja perinteitä.

Tärkeimmät kehitettävät kulttuurilliset vetovoimatekijät:

- Muinaishistorialliset kohteet
- Taidenäyttelyt ja -yhteisöt, osallistavat taidekokemukset
- Esittävä taide: teatteri ja tanssitaide
- Uskonto osana nykyistä ja mennyttä elämäntapaa
- Perinneruoka osaksi matkailutarjontaa
- Opastetut retket ja tarinat

LÄHTEET

Alvar Aalto Route Euroopan neuvoston kulttuurireitiksi. 2021. Uutinen ArchInfo-verkkosivuilla. Julkaistu 3.6.2021. Viitattu 13.7.2022. <https://archinfo.fi/2021/06/alvar-aalto-route-euroopan-neuvoston-kulttuurireitiksi/>.

Asiaa kulttuurimatkailusta! N.d. Sivu Business Finland -verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/tuotekehitys-ja-teemat/kulttuurimatkailu/asiaa-kulttuurimatkailusta>.

Avomaa, P. 2016. Tavaroiden alkuperä kiehtoo. Artikkelit Taloustaito-verkkosivuilla. Julkaistu 26.1.2016. Viitattu 31.5.2022. <https://www.taloustaito.fi/vapaalla/Tavaroiden-alkupera-kiehtoo/#7bf4cc5d>.

Culture Finland -katto-ohjelma. 2015. Sivu Kulmat.fi -verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <http://www.kulmat.fi/hankkeet/culture-finland-katto-ohjelma>.

Culture Finland – Kulttuurimatkailu. N.d. Sivu Business Finland -verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/tuotekehitys-ja-teemat/kulttuurimatkailu>.

Eurovelo 11 East Europe Route – Finland. N.d. Reittikuvaus ja kartta Eurovelo-verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://en.eurovelo.com/ev11/finland>.

Hänninen, H. 1991. Laukaalaista kulttuurimaisemaa ja rakennusperinnettä. Laukaa: Laukaan kunta.

Ikonen, A. 2018. Kaikkea hyvää Laukaaseen: Laukaan Säästöpankin Kulttuurisäätiö 1987–2017 30 vuotta. 1. painos. Lievestuore: Laukaan Säästöpankin Kulttuurisäätiö sr.

Kakkori, S. 2020. Kamarineuvos Erkki Fredrikson rakensi vanhasta tukkikämpästä uskomattoman huvilan, nyt se myydään. Uutinen Keski-suomalaisen verkkosivuilla. Julkaistu 25.7.2020. Viitattu 31.5.2022. <https://www.ksml.fi/paikalliset/2808687>.

Kena, A. 2003. Pellosniemen vaiheita: Elämää Laukaan pappilanniemellä neljän vuosisadan aikana. Laukaa: Laukaan seurakunta.

Keski-Suomi – valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2021. VAMA Keski-Suomi. Viitattu 12.7.2022. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet.

Kevät/kesä 2022 hankkeet. N.d. Sivu Keski-Suomen tanssin keskuksen verkkosivuilla. Viitattu 14.7.2022. <https://tanssinkeskus.fi/ajankohtaista/kevat-kesa-2022-hankkeet/>.

Kiinteä munaisjäännös. N.d. Tilastokeskus. Museoviraston määritelmä. Viitattu 31.5.2022. <https://www.stat.fi/meta/kas/kmuinaisjaannos.html>.

Kivikäs, P. 1997. Kalliomaalausten kuvamaailma. [Jyväskylä]: Atena.

Kivikäs, P. & Kankaanpää, J. 2005. Kallio, maisema ja kalliomaalaus: Rocks, landscapes and rock paintings. Jyväskylä: Minerva.

Kulttuurimaisema. N.d. Sivu Museoviraston verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/kulttuurimaisema>.

Kulttuurimatkailu ja kulttuurireitit. Sivu Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla. Viitattu 9.9.2022. <https://okm.fi/kulttuurimatkailu>.

Kyläkoski, K. 2022. Antero Warelius ja 26 pääkalloa. Artikkelikalmistopiiri-verkkosivuilla. Julkaistu 31.5.2022. Viitattu 13.7.2022. <https://kalmistopiiri.fi/2022/05/31/antero-warelius-ja-26-paakalloa/>.

Laukaa, kiinteä muinaisjäänös Hartikka. N.d. Arkeologisen kohteen kuvaus Museoviraston palveluikkunassa. Viitattu 13.7.2022. <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.410010020>.

Laukaa, kiinteä muinaisjäänös Hartikka kirkko. N.d. Arkeologisen kohteen kuvaus Museoviraston palveluikkunassa. Viitattu 13.7.2022. <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.410500001>.

Laukaa, kiinteä muinaisjäänös Kirkkoniemi A. N.d. Arkeologisen kohteen kuvaus Museoviraston palveluikkunassa. Viitattu 13.7.2022. <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.410010034>.

Laukaa, kiinteä muinaisjäänös Tarvaalankoski. N.d. Arkeologisen kohteen kuvaus Museoviraston palveluikkunassa. Viitattu 13.7.2022. <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.410010048>.

Laukaa, muu kulttuuriperintökohde Hartikan torppa. N.d. Arkeologisen kohteen kuvaus Museoviraston palveluikkunassa. Viitattu 13.7.2022. <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.1000037871>.

Laulu Laukaalle – äänitteen tiedot. N.d. Äänitietokanta Fono.fi. Viitattu 14.7.2022. <http://www.fono.fi/Dokumentti.aspx?kappale=laulu+laukaalle&ID=7bad69b5-7b62-4f52-b27e-945e6f75ffb0>.

Lindstedt, R. & Ojanen, N. 2015. Avoimet ovet ja löydetyt tarinat. Jyväskylä: Kauko Sorjosen säätiö.

Logo ja vaakuna. N.d. Sivu Laukaan kunnan verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://www.laukaa.fi/asukkaat/kunta-ja-paatoksenteko/tietoa-laukaasta/logo-ja-vaakuna/#1256a3cf>.

Luukkonen, I. 2021. Suomen esihistorialliset kalliomaalaukset. Turku: Sigillum.

Maailmanperintökohde Struven ketju maapallon mittanauhana. N.d. Maanmittauslaitos. Viitattu 6.9.2022. <https://www.maanmittauslaitos.fi/struvenketju>.

Miettinen, M. 1993. Laukaa 20 Hartikka. Kivikautisen kalmiston koekaivaus 1988–1993. Kulttuuriympäristön tutkimusraportti Museoviraston palveluikkunassa. Viitattu 13.7.2022. <https://www.kyppe.fi/to.aspx?id=129>.

Muinaismuistolaki 295/1963. Ajantasainen lainsäädäntö Finlex -verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>.

Onnela, T. 2012. Pekka Kivikäs lahjoitti kalliomaalauksia koskevan tutkimusaineistonsa Keski-Suomen museolle. Tiedote Agricola-verkon verkkosivuilla. Julkaistu 25.5.2012. Viitattu 14.7.2022. <https://agricolaverkko.fi/keskustelu/viewtopic.php?t=4431>.

Paikkatietoikkuna, 2022. Maanmittauslaitoksen interaktiivinen kartta. <https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/paikkatietoikkuna>.

Pekkarinen, S. 2019. Ristiinan Astuvansalmen kalliomaalaukset hyväksytyt osaksi eurooppalais-ta suosittua kulttuurireittiä. Uutinen Ylen verkkosivuilla. Julkaistu 22.11.2019. Viitattu 12.7.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11081353>.

Petäjavesi Old Church. Sivut Unesco World Heritage Convention -verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://whc.unesco.org/en/list/584>.

Purhonen, P., Ranta, H. & Hamari, P. 2001. Maiseman muisti: valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset. Helsinki: Museovirasto.

Rasi, M. 2018. Löytyykö kotoasi aikoinaan hyljeksitty Pirkka-pöytäryhmä? Se on nyt tuhansien eurojen aarre. Uutinen Iltä-Sanomien verkkosivuilla. Julkaistu 29.8.2018. Viitattu 31.5.2022. <https://www.is.fi/asuminen/art-2000005808155.html>.

Route of Saint Olav Ways. N.d. Sivun Euroopan neuvoston verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/the-route-of-saint-olav-ways>.

Sepänmaa, T. 2014. Laukaa Vehniä kyläyleiskaava-alueen muinaisjäännös-inventointi. Viitattu 13.7.2022. https://mikroliitti.fi/Arkisto/Laukaa/Laukaa%20Vehnia%20muinaisj-inventointi%202014_TL.pdf.

Suomessa sijaitsevat Struven ketjun pisteet. N.d. Maanmittauslaitos. Viitattu 6.9.2022. <https://www.maanmittauslaitos.fi/sites/maanmittauslaitos.fi/files/attachments/2021/06/Struvenpisteet.pdf>.

Struve Geodetic Arc. N.d. Sivun Unesco World Heritage Convention -verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://whc.unesco.org/en/list/1187>.

Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007–2013. 2006. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö. KTM Julkaisuja 21/2006. Viitattu 13.7.2022. <https://docplayer.fi/123067068-Suomen-matkailustrategia-vuoteen-2020-toimenpideohjelma-vuosille.html>.

Syrjälä, E. 1993. Kohisevien koskien Laukaa: Kotiseuturetket. Laukaa: Laukaan kunta.

Tarvaala- Kirkkoniemi ja Kirkkosaari. N.d. Sivun Tarvaala-fi -verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <http://www.tarvaala.fi/info/kirkkoniemi-kirkkosaari/>.

Tietoa Laukaasta. N.d. Sivun Laukaan kunnan verkkosivuilla. Viitattu 13.7.2022. <https://www.laukaa.fi/asukkaat/kunta-ja-paatoksenteke/tietoa-laukaasta/>.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. N.d. Sivun Ympäristöhallinnon yhteisessä verkkopalvelussa. Viitattu 13.7.2022. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet.

Vuorela, A. 2020. Tästä taulusta maksettiin viime kesänä 800 000 euroa, mutta missä maisema avautuu? Gallen-Kallelan teoksen synnyinsijaksi on ainakin kaksi ehdokasta. Yle Uutiset. Julkaistu 3.6.2020. Viitattu 31.5.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11374476>.

Voutilainen, H., Rajaniemi, M., Andersson, P. & Kumpulainen, M. 2020. Lau-
sunto Laukaan Hartikan tilan ranta-asemakaavaluonnoksesta. Jyväskylä:
Keski-Suomen museo, Jyväskylän kaupunki. Luotu 20.2.2020.

What is PRAT-CARP cultural route? 2021. Artikkele Prehistoric Rock Art Trails
verkkosivuilla. Viitattu 12.7.2022. [https://www.prehistour.eu/what-is-prat-
carp/](https://www.prehistour.eu/what-is-prat-carp/).

Ässämäki, A. 2022. Seminaarinmäki Jyväskylässä sai Euroopan kulttuuriperintö-
tunnuksen ensimmäisenä Suomessa. Uutinen Ylen verkkosivuilla. Julkaistu
29.4.2022. Viitattu 13.7.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12423797>.

4 VIERASKYNÄ: LAUKAASEN PYHIINVAELLUSTA JA YHTEYS PYHÄN OLAVIN MANNERREITTIIN

Sirpa Rautiainen

Suomen halki Savonlinnasta Turkuun kulkeva, katoliseen pyhimykseen liittyvä *Pyhän Olavin mannerreitti* kulkee Keski-Suomen osalta Joutsassa, mutta ei Laukaassa. Joku ehkä ihmettelee, kuinka katolinen uskonto ja pyhiinvaellukset liittyisivätkään Laukaaseen. Laukaan kirkon kerrotaan kuitenkin olleen pyhitetty *Pyhälle Olaville* ja vaikka siitä ei ole olemassa virallista asiakirjaa niin monet seikat puhuvat asian puolesta. Kirjoituksessani tarkastelen Laukaan historiaa *Suur-Sysmän*¹ ajalla ja sitä ennen.

Sysmässä on 1400-luvulla rakennettu Pyhän Olavin kirkko ja Suur-Sysmän aikana se oli Laukaankin virallinen kirkko. Katoliset kirkonmenot elivät Laukaassa pitkään ja vahvoina senkin jälkeen, kun oma kirkko oli olemassa. Heinäkuun lopulla Laukaaseen kerääntyi runsaasti väkeä lähialueelta ja muista pitäjistä viettämään Olavin päivää kirkossa käynnin, markkinoiden ja pitojen muodossa. Olavin päivän jumalanpalveluksista on kerrottu, että kun pappi lausui ”*vaan päästä meidät pahasta*” niin välittömästi kirkkoväki reagoi. Erityisesti naiset (vaimot) lapsi käsivarsillaan tulivat kuoriin antamaan rahaa uhriksi ja tästä käytännöstä päästiin vasta kun siitä uhattiin rangaista. Laukaan kirkon piirissä vietettiin myös apostolin päiviä pyhinä ennen kuin se kiellettiin jyrkästi. (Berndtson, N. & Valovirta E. J. 1983.)

Kansantarinoiden mukaan Saarijärvellä oli jo 1560-luvulla yksinkertainen erämaakirkko, josta kirkko myöhemmin siirtyi Laukaan puolelle. Saarijärven erämaakirkon sijainnille on kolme vaihtoehtoista paikkaa, joista todennäköisimpänä pidetään Saarijärven *Palvasalmea*. Mielenkiintoista on, että Saarijärven vesireittiä Laukaan suuntaan kuljettaessa Äänekosken puolella sijaitsevat *Palavaniemi, Palavalhti ja Palavakangas*. *Palva ja palava* -paikannimet liitetään *palvomiseen ja palvaamiseen*. Varhaisina aikoina palvaamista tehtiin palvomismenona. Saarijärven Linnan kylän ensimmäisellä asutuksella on sama lähtöpaikka kuin Sysmän Linnan kylän asutuksella; Sääksmäen Linnaisten kylä. Lisäksi Saarijärven Linnan kylän Linnan talon piirissä on mielenkiintoisia paikannimiä kuten *Kuusilinna ja Västinki*². (Juvelius 1925; Linnan historia N.d.)

Nykyisen Äänekosken ja Laukaan rajalla, Viitasaaren ja Saarijärven vesireittien yhtymäkohdassa, *Kuhnamojärven* luusuassa sijaitsee *Kapeenkoski*,

joka on syntynyt Päijänteen äkillisen vedenpinnan laskun seurauksena. Alue on ollut pakanuuden ajan palvontapaikka: vanha uhrilähde ja kapulatie on merkitty Laukaan pitäjän ensimmäiseen karttaan 1700-luvun puolivälissä. Kristinuskon myötä sysmäläiset papit tulivat pitämään paikalle jumalanpalveluksia hämäläisille eränkävijöille jo 1400-luvulla. Alueella on vanha Ristinkivi ja Honkaristi. Kansantarinan mukaan Kapeenkoskella on sijainnut vakituinen jumalanpalveluspaikka ja kirkko 1500-luvun jälkipuoliskolla. Ristinkiven luota tehdyistä kaivauksista on löytynyt puurakennuksen jäänteitä.

Kapeenkylän vanhat paikannimet ovat kiinnostavia, kuten itse kylän nimi-kin. *Kave* oli vanha muinaisjumala ja paikan kerrotaan saaneen sen mukaan nimensä³. Kapeenkylä kuuluu Äänekosken Koivistoon ja sana *koivisto* viittaa joskus kaupankäyntipaikkaan. Kapeenkylän eteläpuolitse virtaa *Rajajoki* ja *Kapeenlahti* muuttuu *Vatianjoeksi*. *Vatia*-sana voi olla peräisin Novgorodin eli keskiaikana vallinneen venäläisalueen vatjalaisväestöstä, jonka perinteinen kotialue on sijainnut *Laukaanjoen* ympäristössä lähellä Viron rajaa. Kapeenharjulla on ollut kivistä asutusta ja sieltä on löydetty varhaismetalli- ja rautakauden löytöjä, esimerkiksi viikinkiaikaisia⁴ koruja. Kapeenharju on ollut tärkeä Keski-Suomen kulkureitti usealla eri aikakaudella ja varhainen kaupankäynti alueella on jopa todennäköistä. Olisiko kauppatavarana vaihdettu vesikon⁵ eli mankin turkkeja? Koiviston *Muhluniemessä* on arveltu olleen jonkinlaisia vallituksia ja Muhluniemen pohjoispuolella on *Mankkisaari*.

Laukaassa on myös toinen kaupankäyntiin karjalaisten kanssa viittaava paikka ja se on *Lopotinmäki*⁶ Iso Kuhajärven pohjoisrannalla. Iso Kuhajärven länsirannalla on puoliluola, johon on maalattu punamullalla merkkejä kvartsi-suonien kohdalle.

Eniten Laukaasta löytyy merkkejä, vanhoja muistoja ja tietoa hämäläisten eränkävijöistä ja uskon, että hämäläiset ovat puolustautuneet myöhäisellä rautakaudella ja keskiajalla idän vihollista vastaan erilaisten linnavuorien ja -kallioiden avulla Laukaassakin. Hämäläisten linnavuoriin perustunut pääasiallinen puolustustoiminta päättyi vähitellen noin 1200-luvun puolivälistä alkaen, mutta senkin jälkeen linnavuo-ria on käytetty eri tarkoituksiin esimerkiksi pakopaikkoina.

Kuhanniemessä, lähellä *Virmalan*⁷ taloa on *Linnakallio* ja se on hyvin voinut toimia alueen suojaamisessa tai vartiointissa. Laukaan kuuluisa velho Kuuvalon Jussi on asunut kallion lähellä ja *Saraaveden* kalliomaalaukset ovat vain lyhyen venematkan päässä. Alue on erityinen, kun kaikki kolme Päijänteen vesireittiä yhdistyvät. *Linnakalliolta* näkee *Tyvelänsaaren*, josta on löytynyt viikinkiajan hautaus.

Laukaan *Mataroisen* pohjoispuolella on *Linnanmäki*, josta ei ole tehty arkeologisia löytöjä, mutta mielenkiintoisesti se ja *Linnakallio* yhdessä muodostavat

ikään kuin toisiaan täydentävät tarkkailuasemat *Saraaveden* suuntaan etelästä päin tuleville.

Tarvaalanvirran varrella sijaitsevaan *Hartikan* kirkkoon pääsee *Lievestuoreenjärvestä Sahinjokea* pitkin. Entisen kirkon paikan ympäristössä on lukuisia muinaisjäännöksiä, ehkä vanhoja vallituksiakin. Kiinnostukseni jo aiemmin on herättänyt Lankajärven pohjoispuolella *Hiidenvuoren*, *Hiidenlahden*, *Hiidensaa-ren* ja *Hiidenniemen* eli *Papinniemen* suojassa oleva talo nimeltä *Kirkko* etenkin siksi, että se on ollut lapsuuteni maisemassa, mutta en ole siitä koskaan kuullut! Muinaissuomalaiseen uskoon ovat kuuluneet hiidet ja metsäkirkot.

Leppäveden Ilveslahden Linnasaarestakin kerrotaan tarinoita puolustus-rakennelmista, joita tosin myöhemmin ei ole enää löydetty. Laukaassa naapuri-kuntineen on paljon muitakin tarinoiltaan hienoja ja pyhiä kohteita kytkettäväksi yhteen ja vaellettaviksi katsomaan. Sumiaisten *Ukonvuorella* on *Pirunpesä-luola*. Äänekoskella ja Laukaassa on *Hitonhauta*. Kristinuskon myötä vanhoille pyhille paikoille alettiin antaa ns. kiro sanoihin liittyviä nimityksiä. (Berndtson, N. & Valovirta E. J. 1983.)

Voi olla, että nyt on aika, jolloin tällaiset entisajan merkittävät kohteet ”pitää löytää uudestaan” ja mielestäni nämä vanhaan uskontoon ja olemi-seen liittyneet kohteet tarvitsevat jotain erityistä kunnioitusta. Ehkäpä sitä pyhiinvaellusta.

MIKSI PYHÄ OLAVI?

Muinaissuomalaisuudessa eri elämänaloilla oli omat jumalansa eivätkä esi-merkiksi *Ukko*⁸, *Äijä* tai *Akka* kuuluneet erätalouden piiriin, mutta ovat nykyään tunnetuimpia entisajan jumalia (Harva 1948). Kristinuskon (katolisen uskon) vaikutuksesta Ukon palvontaan tuli ylijumalan piirteitä ja erämiehetkin saattoi-vat turvautua hänen apuunsa. Keski-Suomeen asettuneet uudisasukkaatkin kunnioittivat Ukkoa. Laukaan ja Jyväskylän yhteisen *Palvajärven* länsirannalla on Ukonniemi. Äänekosken *Ukonniemessä* arvellaan olleen palvontapaikka. Uno Harvan mukaan vanhan ukkosenjumalan, *Ukon* tilalle tuli katolinen py-himys, *Pyhä Olavi*, joka samalla peri edelliselle omistetut uhrin. Hänestä tuli hyvin suosittu ympäri maamme, vaikka muitakin pyhimyksiä olisi ollut tarjolla.

⁸Kun kirkollisia ja hallinnollisia rajoja alettiin keskiajalla muodostaa, Laukaa liitettiin hallinnol-lisesti Sysmään ja se kuului siihen, kunnes Rautalammin suurpitäjä vuonna 1561 perustettiin.

⁹*Västinki* tulee ruotsin kielestä ja tarkoittaa muinaislinnaa.

¹⁰Kapeenkosken nimen kerrotaan juontuvan muinaisesta Kave-nimisestä pakanuuden aikaisesta mytologisesta hahmosta, joka ”kavensi kuun”. (ks. Kailo & Heiskanen 2013)

¹¹Viikinkiaika oli noin 800–1050 jKr.

¹²Vesikko eli mankki on hävinnyt Suomen luonnosta.

⁶Lopotti on muunnos venäjänkielisestä *sloboda*-sanasta, joka tarkoittaa kauppakylää. Venäjän Karjalassa on *Lopotin linnavuori*, rautakaudella ja keskiajalla käytössä ollut linnavuori.

⁷Virmala viittaa eteläiselle Päijänteelle, Virmailansaareen, joka kuuluu Padasjokeen. Virmailan suku on alkujaan sysmäiläinen.

⁸Viljankasvun jumala.

LÄHTEET

Berndtson, N. & Valovirta E. J. 1983. Laukaan historia I. Vanhan Laukaan vaiheita esihistoriallisesta ajasta vuoteen 1776. Laukaa: Laukaan seurakunta.

Harva, U. 1948. Suomalaisten muinaisusko. Helsinki: Wsoy.

Juvelius, E. W. 1925. Sysmän pitäjän historia I. Lahti: P. H. Bökman OY.

Kailo, K. & Heiskanen, I. 2013. Esiäitien elämänvoiman juurilla. Perinnetietoa Pohjolan myyttiemojen ja haltioiden maailmasta. Myyttikehrä. Viitattu 7.6.2022. https://www.academia.edu/45757695/Esi%C3%A4itien_el%C3%A4m%C3%A4nvoiman_juurilla_Perinnetietoa_Pohjolan_myyttiemojen_ja_haltioiden_maa_ilmasta.

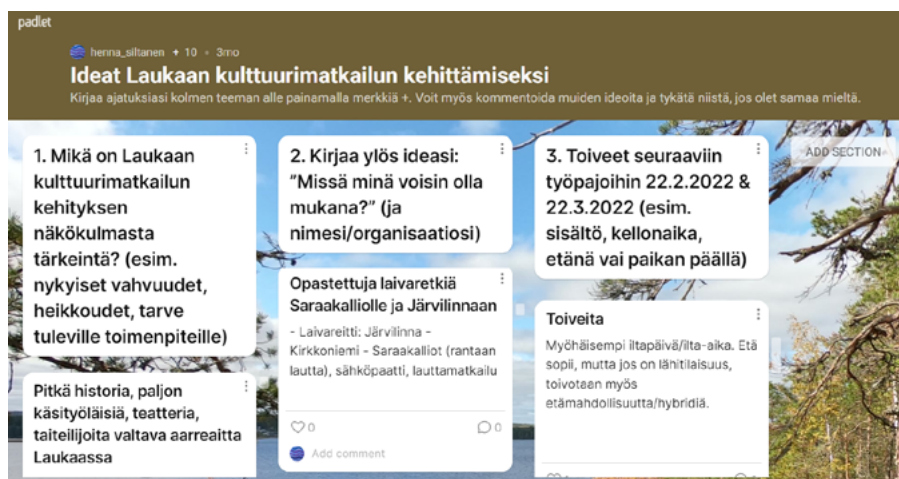
Linnan historia. N.d. Artikkelin Linnan kyläyhdistys ry:n verkkosivuilla. Viitattu 7.6.2022. <https://linnankylayhdistys.wordpress.com/linnan-historia/>.

5 LAUKAAN KULTTUURIMATKAILUN SWOT-ANALYYSI

Susanna Nuijanmaa & Henna Siltanen

Hankkeen aikana järjestettiin kolme työpajaa alueen matkailu- ja kulttuuritoimijoille, joiden pohjalta kehitettiin Laukaan kulttuurimatkailun SWOT-analyysi (ks. liite 2).

Ensimmäinen työpaja ”Uudenlaisia avauksia kulttuurin ja matkailun toimijoille Laukaassa ” järjestettiin virtuaalisesti 24.1.2022. Osallistujia oli 30 henkilöä. Työpajassa osallistujat keskustelivat ryhmissä ja kirjasivat ideoita Padletille (ks. Kuva 1).

Kuva 1. Ensimmäisessä työpajassa saatiin paljon ideoita osallistujilta. Kuvankaappaus Padletista.

Padletille kertyi runsaasti ideoita kolmessa yläteemassa:

- Mikä on Laukaan kulttuurimatkailun kehityksen näkökulmasta tärkeintä?
- Missä minä voisin olla mukana?
- Toiveet seuraaviin työpajoihin.

Ensimmäisen työpajan ideoiden ja keskustelujen pohjalta rakennettiin pohja Laukaan kulttuurimatkailun SWOT-nelikentälle.

Toinen työpaja ”Innostavia esimerkkejä kulttuurimatkailun tuotteista” toteutettiin virtuaalisesti 22.2.2022. Osallistujia oli 12 henkilöä. Toisessa työpajassa jatkettiin keskustelua pienryhmissä tavoitteena täydentää ensimmäisen työpajan keskustelujen pohjalta rakennettua SWOT-nelikenttää. SWOT-nelikentän lisäksi tuotettiin konkreettisia kehittämissideoita (kooste liitteenä 2).

Kolmas työpaja ”Verkostotoiminta nyt ja tulevaisuudessa” järjestettiin 22.3.2022 Puustellin työkylässä. Osallistujia oli 15 henkilöä. Työpajassa jatko_jalostettiin tuotosta keskustellen pienryhmissä teemoista (ks. Kuva 2):

- Verkoston keskeiset toimijat ja roolit
- Verkoston kokoontuminen ja viestintä
- Verkoston toiminta ja tavoitteet.

Vuonna 2023 Laukaan kulttuurimatkailun verkosto toimii konkreettisesti niin, että...

Kuva 2. Kolmannen työpajan keskusteluteemat. Kuvankaappaus työpajan esitysmateriaaleista.

Tässä artikkelissa avataan työpajatyöskentelyn tuloksena nousseita Laukaan kulttuurimatkailun kehittämiseen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Työpajojen tuotoksissa on hienoa huomata, että vahvuuksia ja mahdollisuuksia löydettiin huomattavasti enemmän kuin heikkouksia ja uhkia. Tämä kertoo toimijoiden kehittämishalukkuudesta sekä myös siitä, että kehittämisellä on hyvä pohja.

VAHVUUDET JA HEIKKOUEDET

Vahvuuksissa nousi esille erityisesti Laukaan alueen laaja kulttuuritarjonta sekä moninaiset toimijat. Yhteistyöhalukkuus ja into kehittämiseen oli käsin kosketeltavaa työpajoissa. Kuten aikaisemmissa artikkeleissa on kerrottu, Laukaalla on pitkä ja rikas historia alueen merkittävänä kuntana. Oikeastaan kaikki aikaisemmassa artikkelissa mainitut kulttuurin eri muodot tulevat esille myös työpajojen materiaaleissa: muinaishistorialliset kohteet, uskonto sisältäen mm. Vanhan kirkkomaan ja hautausmaan, taide, käsityöt, elämäntapa ja ruoka, rakennetut kohteet sekä muun muassa teollisuushistoria. Erityisesti keskusteluissa nousi myös esiin Laukaan moninaiset, eläväiset kylät ja kyläyhteisöt. Luontokohteet voidaan varsinkin Suomessa liittää vahvasti mukaan kulttuurimatkailuun; Muun muassa Hyyppäänvuori, Hitonhauta, Kirkkoniemi ja vesistöt ovat jo nyt tunnettuja vierailukohteita Laukaassa. Luontoon liittyen kehittämisessä kannattaa huomioida myös luonnon hyvinvointi- ja terveysvaikutukset.

Heikkoutena nostettiin työpajoissa esiin muun muassa tämänhetkinen heikko löydettävyyden ja saavutettavuus. Tämä sisältää sekä digitaalisen että fyysisen saavutettavuuden. Koettiin, että markkinointi on vielä vähäistä ja tietoa, faktaa sekä tarinoita, on haasteellista löytää. Fyysisen saavutettavuuden osalta mainittiin myös muun muassa luontokohteiden rakenteet, opasteet ja parkkipaikat, joita olisi syytä parantaa. Lisäksi mainittiin, että nykyisellään muinaishistoriallisten kohteiden käyttö kunnan matkailun ja positiivisen imagon kehittämiseksi on alihyödynnettyä. Muun muassa Saraakalliot on erityinen kohde jopa kansainvälisesti ja se on ollut matkailullisesti vähäisesti hyödynnetty. Toisaalta myös kysyntä on vielä heikkoa ja onkin huomioitava, miten kulttuurimatkailua saadaan kehitettyä kannattavaksi liiketoiminnaksi – kumpi tulee ensi, kysyntä vai tarjonta? Huomioitavaa on myös, että koko asiakkaan prosessi varauksista kuljetukseen, majoitukseen, ruokailuihin, opastukseen jne. tulee olla kunnossa ennen laajaa markkinointia.

MAHDOLLISUUDET JA UHAT

Uhkina nousivat esiin erityisesti kestävyys- ja vastuullisuuden näkökulmat sekä rahoitus ja toiminnan ylläpito. Uhkana koettiin herkän luonto- ja kulttuuriympäristön mahdollinen kärsiminen matkailijoiden toiminnasta sekä kohteiden kantokyky. Lisäksi nostettiin esiin myös maineuhka liittyen liikamatkailuun ja mm. roskaamiseen, liikenteen nostattamaan pölyyn ja ilkkivaltaan liittyen. Toinen suuri uhka oli rahoituksen saatavuus ja riittävyys kehittämistoimenpiteisiin.

Toivottavaa on, että hankkeen ja tulevien hankkeidenkin jälkeen toiminnalla on omistaja, joka vie kehittämissuunnitelmia eteenpäin ja kokoaa verkostoa yhteen. Tärkeä kysymys on myös, kenelle toimintaa halutaan kehittää, keitä ovat tavoiteltavat, alueelle toivotut matkailijat. Uhkien näkökulmasta voisi työpajojen keskustelun ulkopuolelta nostaa matkailutoimijoiden puuttumisen selvityshankkeen työpajoista. Kuten seuraavassa kappaleessa nostetaan esiin, yhteistyö on merkittävä mahdollisuus ja potentiaalinen vahvuus kulttuurimatkailun kehittämisessä. Nimensä mukaisesti mukaan tarvitaan kuitenkin sekä matkailupalveluja tarjoavia että kulttuuripalveluja tarjoavia toimijoita, joiden yhteisestä panostuksesta syntyy kulttuurimatkailijalle mielekkäitä kokonaisuuksia, jopa elämyksiä.

Kaikkein eniten kommentteja työpajatyöskentelyssä tuli SWOT-analyysin mahdollisuudet-kohtaan. Mahdollisuuksia kulttuurimatkailun kehittämiseen nähtiin laajasti. Esiin nousi erityisesti laajan toimijaverkoston yhteen kokoaminen, verkoston tukeminen ja yhteistyö. Yhteistyön sisällä mainittiin yhteiset tilaisuudet, yhteismarkkinointi, yhdessä kehittäminen ja yhteistyö erilaisten toimijoiden, muun muassa koulujen kanssa. Huomioitava on myös yhteistyömahdollisuudet Laukaan ulkopuolisiin toimijoihin. Lisäksi nostettiin esiin toistensa tuntemisen ja sitä kautta mahdollisuuksien havaitsemisen merkitys, yhteisten pelisääntöjen luominen ja tietoisuuden/tiedottamisen merkitys.

Seuraava iso kokonaisuus ja mahdollisuus on tuotteistaminen. Kuten aikaisemmin on todettu, alueella on laajasti erilaista kulttuuri- sekä matkailupalvelutarjontaa. Tarjonnasta pitää muodostaa palvelupaketteja ja kokonaisuuksia erilaiset matkailijat huomioiden. Mahdollisuus on myös alueen ja toimijoiden historian sekä tarinoiden kerääminen ja sisällyttäminen palvelutuotteisiin. Työpajoissa nousi esiin se, että ajatuksia yhteistyömahdollisuuksista on jo ollut usealla toimijalla, matkailijoille tarjottavia tarinoita ja mielenkiintoisia ”juonenkäänteitä” on tunnistettu ja ne ovat ns. konkretisoimista vailla. Tätä pitäisi ehdottomasti tukea kehittämisen seuraavissa vaiheissa.

TYÖPAJOISTA NOUSSEET KEHITYSIDEAT

Työpajoissa nousi erityisen runsaasti esiin konkreettisia ideoita kulttuurimatkailun kehittämiseen ja muun muassa tuotteistukseen. Erilaiset opastetut kierrokset ja alueeseen erikoistuneiden oppaiden kouluttaminen nousi esiin. Opastettujen kierrosten teemat voisivat olla esimerkiksi hautausmaakierroksia (jotka tarjotaan usein erityisen suosittuja nykyään), kyläkierroksia, taide-, historia-, tai muita teemoitettuja kierroksia. Esiin nostettiin myös ideana tehdä kaikista kylistä nettisivuille esittely kylän ”persoonasta” sekä tarjolla olevista

palveluista ja käyntikohteista. Oppaiden kouluttamista voidaan järjestää muun muassa yhteistyössä Jamk, Jyväskylän yliopisto ja Jyväskylän opasyhdistyksen kanssa.

Matkailijoille ja paikallisille voidaan luoda osallistavia kulttuurikokemuksia jo olemassa olevien aktiviteettien pohjalta. Esimerkkeinä kulttuurimaalaus, käsityötuotteet ja matkamauistot osallistavissa työpajoissa sekä kulttuurierrokset.

Kulttuurimatkailun tarjontaa kannattaa miettiä myös innovatiivisesti yhdistäen erilaisia toimijoita. Mari Hautala Keski-Suomen Tanssin Keskuksesta vieraili toisessa työpajassa ja hänen puheenvuoronsa herätti ajatuksia. Tanssin keskus on tehnyt paljon yhteistyötä matkailutoimijoiden kanssa. Tanssin keskuksella on myös kunnan tanssitaiteilija –hanke, jonka johdosta myös Laukaassa työskenteli kesällä 2022 oma kunnan tanssitaiteilija Heidi Luomala. Mielenkiintoinen ajatus on miettiä, miten tanssitaidetta voidaan Laukaassa yhdistää mm. Kalliomaalauksiin, muisnaishistoriaan, kulttuurimaisemaan jne. Ideoina nousi esimerkiksi liikkeellinen opas, luonto- tai kulttuurikohteen hiljainen opas, rinnalla kulkija. Tanssiin liittyen myös Savion hovin laajempi hyödyntäminen Laukaan kulttuuritarjonnassa nousi esiin pohdinnoissa. Muun muassa Hyypään vuori lähellä, voisko tähän liittyen rakentaa uutta tarjontaa?

Kuljetukset ovat tärkeä osa matkailijan palvelupolkua. Kuljetus voi olla myös osa matkailijan kokemusta ja elämystä. Mielenkiintoinen ajatus on järjestää Saraavedellä Hop-on – Hop-off laivakuljetuksia, sillä vesistön rannalla on useita mielenkiintoisia käyntikohteita. Reitti voisi olla esimerkiksi Satama-Saraakalliot-Kirkkonieni-Järvilinna-Satama.

Työpajoissa nousi esiin myös mahdollinen tarve konkreettiselle tilalle, jossa paikkakunnan kulttuurimatkailutarjontaa, erityisesti muinaishistoriallisia kohteita, voidaan esitellä. Vierailukeskus on noussut esiin kehittämiskohteena myös muissa yhteyksissä. Vierailukeskuksessa voidaan esitellä kohteen tarjontaa, kertoa taustaa, tarinoita ja historiaa, aktivoida kävijöitä jne. Ajatuksia vierailukeskuksesta käsitellään lähemmin selvityksen saavutettavuusartikkelissa.

Ruoka osana matkailijan kokemusta on entistä tärkeämpi ja heijastaa myös alueen kulttuuria ja historiaa. Työpajoissa keskustellut Laukaan hampputuotteet ovat tästä esimerkkinä niin kuin myös muun muassa nokkosten ja muiden yrttien hyötykäyttö. Nimikko-leivonnaiset tai ruokalaji olisi hyvä ajatus tuoda lisäarvoa kävijöille sekä liiketoimintaa paikallisille tuottajille.

Osallistajat nostivat keskusteluun myös muun muassa suunnittelun tärkeyden ennen kuin lähdetään tekemään suurta markkinointia. Suunnitteluun ja valmistautumiseen liittyy verkoston kokoaminen, yhteiset periaatteet ja toimintamallit. Hyviä esimerkkejä on jo olemassa ja niistä kannattaa ottaa oppia,

esimerkkinä mainittiin muun muassa Mänttä kulttuurimatkailukohteena tai Joutsa kulttuurikolmio. Pohjatyöhön kuuluu myös olemassa olevien tarinoiden ja potentiaalisten kulttuuristen ”piilossa olevien helmien” kokoaminen.

Tärkeimmät kehitysideoita

- Toimijoiden yhteistyön ja verkostoitumisen tukeminen pitkäjänteisesti
- Alueen laajan kulttuuri- ja matkailutarjonnan asiakaslähtöinen tuotteistaminen
- Suunnitelmallisuus kehittämisessä ja viestinnässä
- Toimijoiden yhteiset sekä kunnan tekemät, pitkäjänteiset, markkinointi- ja viestintätoimenpiteet

6 VIERASKYNÄ: MUINAISMUISTOT OSANA MATKAILUA

Miikka Kumpulainen

Arkeologina minulla on etuoikeus katsoa elämää pitkän jatkumon osana. Koulutus ja työ on laajentanut näkökulmaa siten, että näen ja tunnen menneisyyden vaikutuksen ja merkityksen nykypäivään.

Me seisomme jättiläisen hartioilla. Jokainen päätös ja valinta menneisyydessä on johtanut siihen missä me nyt olemme ja miten me ajattelemme. Mitä kauemmaksi historiassa ja menneisyydessä mennään, sitä kollektiivisemmin ja samalla hienovaraisemmin nuo valinnat vaikuttavat nykyaikaan.

Menneisyyden unohtaminen tai menneisyydestä välittämättä jättäminen on nykyisyyden aliarvioimista. Meidän valintojamme ja tapojamme ohjaavat esi-isien jälkipolville välittämät ajatukset, jotka ovat periytyneet sukupolvesta toiseen, siksi menneisyys on aina osa nykyisyyttä. Mikä merkitys on sitten esihistoriallisella kulttuurilla matkailulle ja nykyajalle? Ehkä helpoin tapa on miettiä esihistoriallista kulttuuria vieraana kulttuurina, joka on silti fyysisesti lähellä. Eksotiikkaa kotinurkissa. Näkökulma voi olla sama kuin matkustettaessa Egyptiin katsomaan pyramideja tai Ateenan Akropoliita. Nykykulttuurin ja menneisyyden kulttuurien välinen polarisaatio on se, joka kiinnostaa. Varsinkin se hetki, jolloin ihminen ymmärtää kuinka erilaisia nykyisyys ja menneisyys ovat ja samalla kuinka tuttua menneisyys silti on. Omat kokemukset ja muistot sekoittuvat menneisyyden kiviin ja kuviin. Siinä hetkessä menneisyys herää eloon.

Arkeologiset kohteet, ne vähäiset jäänteet muinaisista kulttuureista, jotka ovat enää jäljellä noista ihmisistä ja heidän kulttuureistaan, antavat tarpeeksi vakaata pohjaa luoda nykyajan matkailijoille näkyvän perustan mihin voidaan rakentaa tarina. Se matkailullinen esihistorian tarina lähiseudun muinaisjäännöksestä voi olla hyvinkin vaikuttava tai sitten tarina menneisyydestä ja miten se matkailijoille esitetään, voi olla hyvinkin koskettava, melkein intiimi. Nämä kaikki riippuu sekä arkeologisesta kohteesta, että siitä mitä siitä halutaan esittää. Muinaisjäännösten hyvänä ja samalla huonona puolena on se, että menneisyydestä saatava tietomäärä on aina rajattua, joskus paljonkin. Vaikka faktan määrä on rajoittunutta, niin se samalla avaa mahdollisuuksia tarinankerronnalle. Tärkeää on se, ettei hylkää tarinoiden takana olevia tosiasioita. Silloin matkailullinen tarina on uskottava.

Menneisyydessä, tulen loisteessa kerrotut tarinat, ovat esihistoriakuvaston vakiintunutta ilmettä. Silloin tarinoissa elivät henget ja jumalat, hirviöt

ja sankarit. Eläimet puhuivat ja ihmiset olivat osa luonnon legendaa. Entä nykyään? Nykyään tarinoilla on melkein vielä suurempi rooli. Me elämme nykyään tarinoiden kyllästävässä maailmassa, jossa jokainen Instagram-päivitys, Snapchat-kuva tai Twitterin twiitti luo hetkellisen tarinan, oman lyhyen legendan. Ihmisluonteeseen kuuluu se, että janoamme tarinoita ja mitä kaukaisempi tarina alku on, sen herkullisemmaksi tarinalla on mahdollisuus kehkeytyä. Ei sadut turhaan ala fraasilla ”olipa kerran...”. Ihminen haluaa olla osa jotakin tarinaa, tulla muistetuksi.

Menneisyys, arkeologia, esihistoria ja matkailu ovat yhdistelmä, joka mahdollistaa paljon, kun näitä aineksia käytetään yhdessä. Kyse on vain siitä mitä tarinoita halutaan kertoa, ja mitä nämä tarinat kertovat meitä nykyihmisistä.

7 KOHTEIDEN FYYSINEN JA DIGITAALINEN SAAVUTETTAVUUS

Jani Seppälä, Susanna Nuijanmaa, Henna Siltanen, Rositsa Röntynen & Upe Nykänen

Matkailukohteiden ja -yriytsten saavutettavuus on keskeistä menestyksenkään toiminnan näkökulmasta. Saavutettavuus on laaja käsite, sisältäen muun muassa sekä fyysisen että digitaalisen saavutettavuuden. Saavutettavuudella voidaan viitata myös yhdenvertaisuuteen ja esteettömyyteen eli onko matkailukohde tasapuolisesti saavutettavissa kaikille, riippumatta vierailijan ominaisuuksista tai taustoista. Tässä artikkelissa keskitytään erityisesti Saraakallion saavutettavuuden pohtimiseen, liittyen kohteen erityispiirteisiin. Samaa saavutettavuuteen liittyvää pohdintaa voi kuitenkin soveltaa myös muihin alueen kulttuurimatkailukohteisiin ja –palveluihin. Artikkelissa ei mennä erityisen syvälle esteettömyyteen ja sen analysointiin, mutta jatkokehittämisessä se on asia, johon kannattaa panostaa eri kohteissa. Tulevissa kehittämistoimissa huomiota pitää kiinnittää, ja kehittämistä suunnata, myös erityisesti yhdenvertaisiin ja inklusiivisiin palveluihin.

7.1 FYYSINEN SAAVUTETTAVUUS

Alueen ja kohteiden fyysiseen saavutettavuuteen vaikuttavat muun muassa opasteet, tiestön kunto, parkkialueet, pyöräily- ja kävelyreitit. Saraakallion saavutettavuuteen liittyen on huomiota kiinnitettävä erityisesti maastorakenteisiin, rantautumismahdollisuuksiin, sataman kehitykseen ja muun muassa välinevuokrausmahdollisuuksiin. Mahdollinen vierailukeskus lisää myös saavutettavuutta koko alueen kulttuurimatkailutarjontaan. Lisää vierailukeskuksesta tämän artikkelin lopussa. Fyysisen saavutettavuuden näkökulmasta keskeistä ovat opasteet. Opasteita on oltava riittävästi ohjaamassa vierailijoita Laukaaseen, Laukaan sisällä sekä käyntikohteissa. Kohteissa olevien infotaulujen on hyvä olla Visit Laukaan brändin mukaisia, tunnistettavia, havaittavia sekä informatiivisia.

Fyysiseen saavutettavuuteen liittyy luonnollisesti infrastruktuuri; liikenneyhteydet Laukaaseen ja Laukaassa, teiden kunto, pysäköintialueet sekä vesistömatkailijoita palveleva infrastruktuuri. Laukaan ominaispiirteistä johtuen, ja myös muun muassa muinaishistoriallisten kohteiden sijainnista johtuen, sataman palvelujen kehittäminen on erityisen tärkeää kulttuurimatkailun kehit-

tämisessä. Satama on Laukaan sydän ja palvelujen tarjonta siellä on tärkeää. Kahvilapalvelujen lisäksi monipuolinen välinevuokraus sekä kuljetuspalvelut tulisi saada helposti asiakkaiden saataville. Lisäksi vierailijoiden viiptymän pidentämisen näkökulmasta alueen majoitus- ja ravitsemispalvelut ovat olennaisessa roolissa. Opastetut palvelut (retket) vahvistavat kohteiden ja palvelujen saavutettavuutta sekä takaavat myös vierailijoille turvallisen ja kestävän tavan nauttia kulttuurimatkailun tarjonnasta alueella.

7.2 DIGITAALINEN SAAVUTETTAVUUS

Saavutettavasti toteutetut digitaaliset palvelut sekä sisällöt verkossa huomioivat erilaiset käyttäjät ja edistävät yhdenvertaisuutta. Saavutettavuus tulee huomioida sekä verkkopalvelun tai mobiilisovelluksen teknisessä toteutuksessa että sisällössä. Suomessa arvioidaan olevan yli miljoona ihmistä, joilla on tarve saavutettavampiin digitaalisiin palveluihin (Kenelle saavutettavuus on tärkeää n.d.).

Suomessa laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta velvoittaa esimerkiksi kuntia, kuntien organisaatioita, kunnallisia liikelaitoksia ja kuntayhtymiä tekemään verkkopalveluistaan saavutettavia (Soveltamisala: kuulummeko lain piiriin n.d.). Saavutettavuusvaatimusten toteutumista valvoo Suomessa Etelä-Suomen aluehallintovirasto, jonka verkkosivulla määritellään saavutettavuus seuraavasti: ”Saavutettavuus tarkoittaa sitä, että mahdollisimman moni erilainen ihminen voi käyttää verkkosivuja ja mobiilisovelluksia mahdollisimman helposti.” (Yleistä saavutettavuudesta n.d.). Digitaalinen ja fyysinen saavutettavuus kohtaavat esimerkiksi silloin, kun potentiaalinen kävijä etsii verkosta tietoa kohteesta, jotta voi arvioida itse, sopiiko kohde hänen vierailukohteekseen vaikkapa henkilön fyysisten rajoitteiden vuoksi. Kun kohteen tiedot on kerrottu riittävän kattavasti, ajantasaisesti ja selkeästi verkkopalvelussa, asiakas voi tietää jo etukäteen esimerkiksi kohteen esteettömyydestä, kuljettavan matkan pituudesta, milloin ja miten kohteessa on turvallista käydä tai mitä rajoituksia on kenties huomioitava, jolloin vierailu kohteessa on mahdollista tehdä realistisin odotuksin – tai valita toinen, itselle soveltuvampi kohde. Vaihtoehtona kohdekäynnille voi tällöin olla tutustuminen kohteeseen digitaalisen toteutuksen kautta.

Digitaalisen löydettävyyden ja saavutettavuuden kannalta ajantasaiset ja nykyaikaiset verkkosivut ovat tärkeitä. GlobalStats-sivuston mukaan 37.38 % verkkosivuvierailuista Suomessa huhtikuussa 2022 tehtiin käyttäen älypuhelinia (Desktop vs. Mobile vs. Tablet Market Share Finland 2022), joten on tärkeää varmistaa, että sivusto toimii hyvin myös mobiililaitteilla. Sivuston

rakenteen tulee olla looginen, jotta käyttäjä löytää hakemansa sisällöt sivustolta helposti. Sisällön tulee olla helppoa ymmärtää, joten selkeän yleiskielen käyttäminen ja erikoissanaston sekä koukeroisten ilmausten välttäminen ovat suositeltavia. Saavutettavuuden kannalta on myös oleellista, että sivustoa pystyy navigoimaan näppäimistön avulla ilman hiirtä ja että kuva-, video- ja äänisisällöistä on olemassa myös tekstimuotoiset versiot.

Myös sivuston hakukoneoptimointiin kannattaa panostaa. Hakukoneoptimointi parantaa sivuston näkyvyyttä hakukoneissa (esim. Google), kun käyttäjä hakee tietoa, ja mikäli sekä sivuston teknisessä toteutuksessa että sisällöissä on huomioitu hakukoneoptimointi, sivu näytetään ylempänä hakukoneen esittämässä tuloksissa. Mitä ylempänä hakutuloksissa sivusto on, sitä todennäköisempää on, että ihmiset päätyvät sivustolle hakukoneen kautta (Search Engine Optimization n.d.). Suosituille verkkosivualustoille, kuten WordPress ja Drupal, on ladattavissa lisäosia, joiden avulla oman sivuston hakukoneoptimointia voi parantaa. Hakukonenäkyvyyttä voi parantaa myös maksullisen mainonnan avulla.

Omien verkkosivujen lisäksi kannattaa panostaa myös näkyvyyteen sosiaalisissa medioissa, kuten Facebookissa, LinkedInissa ja Instagramissa. Nämä alustat ovat todella tehokkaita kohdennettuun markkinointiin ja niissä on mahdollista tehdä viraalimarkkinointia (Miller & Lammas 2010). Näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa voi edistää paitsi omilla julkaisuilla, myös kaupallisen yhteistyön kautta esimerkiksi vaikkapa vaikuttajamarkkinoinnin avulla eli yhteistyöllä sellaisten sosiaalisen median vaikuttajien kanssa, joilla on laaja seuraajajoukko tavoitelluissa kohderyhmissä (Mitä on vaikuttajamarkkinointi 2022).

Kohteiden löydettävyyden kannalta olisi hyvä, jos kohteet ja niiden informaatio olisivat koottuna verkossa yhteen paikkaan sellaisessa muodossa, että matkailijan on helppo löytää haluamansa kohteet. Muinaisjäänöksistä ja muista kulttuuriperintökohteista löytyy jo tietoa esimerkiksi Paikkatietoikkuna-palvelusta, mutta siellä oleva data ei ole luettavassa muodossa vaan raakana datana. Kohteiden visualisointi esimerkiksi Paikkatietoikkunan dataan perustuvan kartan avulla auttaisi matkailijoita löytämään helpommin kohteeseen sekä näkemään, mitä muita mielenkiintoisia kohteita lähistöltä löytyy. Omia interaktiivisia karttoja pystyy tekemään esimerkiksi Google Maps ja Citynomadi-palveluissa.

7.3 IMMERSIIVISET TEKNOLOGIAT KULTTUURIMATKAILUSSA

Hankkeen työpajoissa mahdollisuutena nousi erityisesti myös digitalisaation hyödyntäminen. Digitalisaatiota voidaan hyödyntää kulttuurimatkailussa laajasti. Esimerkiksi verkkosivustoja voidaan hyödyntää muun muassa saavutettavuuden parantamisessa, markkinoinnissa, asiakkaiden opastuksessa sekä kaupankäynnissä verkossa. Perinteisten verkkosivujen teksti-, kuva- ja videosisältöjen lisäksi on mahdollista hyödyntää myös uusia immerstiivisiä teknologioita, kuten 360-kierroksia, virtuaalitodellisuutta tai lisättyä todellisuutta.

360-kierrokset mahdollistavat 360-asteen panoraamakuviin perustuvan virtuaalikierroksen luomisen kohteesta. 360-virtuaalikierroksissa käyttäjä voi liikkua tilassa Google Street View -tyylisesti panoraamasta panoraamaan. 360-kierrosta voi käyttää esimerkiksi markkinoinnissa kohteen esittelyyn ja se sopii hyvin myös vaikeasti saavutettavien tai suljettujen kohteiden digitaaliseen tutustumiseen. 360-kierrokseen on mahdollista lisätä myös interaktiivisia elementtejä kuten kuvia, videoita tai vaikka tietovisa. Virtuaalikierrosten tekeminen on verraten helppoa ja edullista, eikä niiden kokemiseen vaadita kuin tietokone tai älylaite sekä verkkoselain. Esimerkiksi Studio Valveuni (n.d.) on tehnyt Petäjäveden vanhasta kirkosta virtuaalikierroksen, jonka avulla käyttäjä voi tutustua kirkkoon ja sen historiaan .

Lisätyn todellisuuden (*augmented reality*, lyhenne AR) avulla voidaan digitaalisia elementtejä tuoda käyttäjän fyysiseen ympäristöön. Lisättyä todellisuutta voidaan hyödyntää etenkin markkinointitarkoituksissa esimerkiksi tuomaan digitaalista sisältöä fyysiseen esitteeseen tai vaikka herättämään tuotteen etiketti eloon. Esimerkiksi Salmi Platform (2020) on tehnyt yhteistyössä Puijo Peak Oy:n kanssa Puijon luonnonsuojelualueelle Suomen Eläimet AR -kierroksen, jonka avulla on lisätty digitaalista sisältöä luonnosta löytyviin infotauluihin. AR-sovelluksia voidaan nykyään myös tehdä web-pohjaisiksi, jolloin niiden käyttäminen ei vaadi erillisen sovelluksen lataamista, vaan sovelluksen pystyy käynnistämään suoraan internet-linkin tai QR-koodin avulla. Tämä vähentää käyttäjän kynnystä käyttää sovellusta sekä helpottaa sovelluksen ylläpitoa.

Virtuaalitodellisuuden (*virtual reality*, lyhenne VR) avulla on mahdollista toteuttaa täysin virtuaalisia elämyksiä matkailijoille. Sen avulla matkailijan on esimerkiksi mahdollista tutustua 3D-mallinnettuun versioon kohteesta suoraan omalta kotisohvaltaan. Koska VR-elämys on täysin digitaalinen, voi siellä tehdä ja kokea asioita, joiden kokeminen oikeassa maailmassa ei välttämättä olisi mahdollista. Esimerkiksi Sodan ja rauhan keskus Muisti on julkaissut VR-elämyksen, jossa käyttäjä pääsee tutustumaan virtuaalisesti Mannerheimin

päämajaan (Mannerheimin Päämaja 2019). Miinuspuolena VR-elämyksissä on niiden tekemisen monimutkaisuus ja kallis hinta sekä se, että niiden kokeminen vaatii käyttäjältä VR-laitteet.

Erilaiset sosiaaliset virtuaaliympäristöt ovat myös yleistyneet ja kehittyneet viimevuosina. Sosiaalisissa virtuaaliympäristöissä on erilaisia maailmoja tai huoneita, joissa käyttäjät pystyvät tapaamaan toisiaan virtuaalisesti tietokoneen, älypuhelimien, tabletin tai vaikka VR-lasien avulla. Jokaisella käyttäjällä on sovelluksessa oma avatar eli hahmo, jonka käyttäjä pystyy muokkaamaan haluamansa näköiseksi. Käyttäjä pystyy sovelluksessa kommunikoimaan tietokoneen välityksellä muiden virtuaalitalassa olevien käyttäjien kanssa samalla tavoin web-kameran, tekstichatin ja mikrofonin välityksellä kuin esimerkiksi Teams- ja Zoom-sovelluksissa. Useissa virtuaaliympäristöissä on mahdollista luoda myös omia virtuaalitaloja. Esimerkiksi Polycam on tehnyt yhteistyössä Corridor Digitalin kanssa virtuaalitalan Cerro Gordon hylätystä kaivoskaupungista, jossa kävijät voivat tutustua kaivoskaupungin 3D-skannattuun versioon maksimissaan 50 hengen ryhmissä (Cerro Gordo – How do you preserve a place? n.d.).

7.4 SARAAKALLION LÖYDETTÄVYYS JA SAAVUTETTAVUUS

Laukaan Saraakallio liitettiin PRAT-CARP-kulttuurireittiin marraskuussa 2020. Tämä loi tarpeen kehittää kohdetta siten, että se on kävijöiden koettavissa turvallisesti, kestävästi ja helposti.

Saraakallio sijaitsee paikassa, johon maitse kulku tapahtuu polkua pitkin yksityisen maanomistajan alueen läpi. Kohteeseen ei ole virallisia opasteita (ks. Kuva 1), reittiä tai parkkipaikkaa autolle. Silti joissakin tietolähteissä kerrotaan hyvin tarkkaan, miten kohteeseen pääse maitse. Kuntien virallisten matkailusivustojen sisältöön voi vaikuttaa, mutta moniin muihin tietolähteisiin puolestaan ei. Kohteeseen saapumisen ohjeistuksissa olisi syytä korostaa ja suositella kohdekäyntiä vesiteitse ja tehdä siitä mahdollisimman helppoa ja houkuttelevaa, vaikka kohteen osoitetiedot lähimmälle tielle kerrotaankin samassa yhteydessä. Tietty haaste on kuitenkin siinä, että esimerkiksi suosittu karttapalvelu Google Maps näyttää ja ohjaa kävijää vierailulle kohteeseen juuri maastoreitin kautta eikä vesitse, eikä tähän ole tällä hetkellä mahdollista vaikuttaa.

Kuva 1. Oletettavasti yksityishenkilön laittama opastusmerkki Saraakallion lähistöllä. Elokuussa 2022 se ei enää ollut maastossa. Kuva: Henna Siltanen.

Kuva 2. Saraakallion päältä avautuvat maisemat. Kuva: Henna Siltanen.

Kallion päällä on luonnonsuojelualue, joka on yksityisellä maalla. Kalliolta avautuvat hienot maisemat. Vierailijat ovat tallanneet kalliolta alas polkuja päästäkseen katsomaan kalliomaalauksia lähempää, mutta kalliomaalauksille johtavaa reittiä ei ole merkitty, joten oikeaa polkua ei ole helppo löytää. Osa poluista on erityisen vaarallisia kulkea – kapeita ja liukkaita. Vierailijat ovat myös polttaneet nuotioita kalliolla, mutta tulenteke on ilman maanomistajan lupaa kielletty.

Kuva 3. Saraakallion vaarallinen jyrkäne. Kuvat: Henna Siltanen.

Koska Saraakalliolle pääsy on hankalaa ja lisäksi on olemassa riski, että paikan päällä käyvät matkailijat tietoisesti tai tietämättään vahingoittavat kallioilla olevia maalauksia sekä ympäröivää luontoa, olisi hyvä, että Saraakallioille käynti voitaisiin ohjata mahdollisimman paljon vesistöä pitkin. Informaatiossa kannattaa huomioida myös talvi: talvikautena vierailun maalauksille voi tehdä Laukaan satamasta jäälatua pitkin silloin, kun olosuhteet sallivat ladun turvallisen ylläpidon ja käytön. Saraakallion rantaan rantautumista ja mahdollisia rantaan tehtäviä rakenteita sekä muita maastorakenteita määrittelee syksyllä 2022 julkaistava hoito- ja käyttösuunnitelma. Hoito- ja käyttösuunnitelma linjaa miten Saraakallion ja Hartikan aluetta voidaan tulevaisuudessa kehittää muun muassa saavutettavuuden näkökulmasta. Hoito- ja käyttösuunnitelman tarkoitus ymmärretään paremmin seuraavan kuvauksen avulla: ”Hoidon ensisijainen tavoite on kulttuuriperinnön suojelu ja kohteen tuominen esille tämän päivän maisemassa. [...] Hoidettuina, opastettuina ja merkittyinä muinaisjäännöskohteet lisäävät asuinympäristömme ajallista ulottuvuutta ja viihtyisyyttä. [...] Jokaista hoitokohdetta varten tehdään hoitosuunnitelma, jossa otetaan huomioon varsinaisten hoito-ohjeiden lisäksi hoidon perustelu, tulevan käytön tavoitteet ja vaatimukset. Arkeologisen kulttuuriperinnön hoidossa huomio kiinnitetään sekä ihmistoiminnan tuloksena syntyneisiin jälkiin ja rakenteisiin että muinaisjäännöksen luonnonympäristöön.” (Arkeologisen kulttuuriperinnön hoito N.d.)

Saraakallioiden saavutettavuuden kehittämisessä on hyvä ottaa mallia muista kalliomaalauskohteista, kuten Hossan Värikalliot, Ristiinan Astuvansalmi ja Koloveden Ukonvuoren kohteet. Kohteet ovat erilaisia, eli muun muassa Astuvansalmen maalaukset ovat tavoitettavissa helposti maitse, ja kallion edessä on maa- aluetta, jolle kulkuväylät on voitu rakentaa. Hossassa kallio laskeutuu veteen ja sinne onkin rakennettu veden päällä kelluva, kallioon kiinnittyvä metallinen kulkusilta, jota pitkin vierailija pääsee lähemmäksi maalauksia kaikkina vuodenaikoina. Saraakallion kohdalla haastetta kiinteisiin rakenteisiin luo Saraaveden pinnan korkeuden vaihtelu, mikä ei mahdollista täysin kiinteitä rakenteita. Keskusteluissa ovat olleet muun muassa kelluvat lauttarakenteet ja rantaan kiinnittyvät laiturirakenteet. Valitun rakenteen tulisi olla sen suuruinen ja sopivalla korkeudella, että se mahdollistaa esimerkiksi veneiden ja kanoottien tai kajakkien kiinnittymisen; melojia ajatellen laiturin tulisi olla ainakin toiselta puolelta riittävän matala. Lautalla olisi hyvä olla myös joitakin ns. palvelurakenteita, esimerkiksi infotauluja, kiikarit jne.

Opasteiden sekä satamassa että paikan päällä on luonnollisesti oltava kunnossa. Laivalla ja veneellä järjestetyt opastetut kuljetukset ja kierrokset lisäävät saavutettavuutta kohteeseen. Tähän liittyen työpajoissa innovoitiin

hop on-hop off tyyppistä kuljetusta Saraavedellä, jolloin vierailijat pääsisivät vierailemaan sekä Saraakallioilla mutta mahdollisesti myös muissa vesistön rantamilla olevissa kohteissa. Selkeät infotaulut vesistölle päin palvelisivat myös omatoimisesti Saraakalliota vesitse lähestyvää, jolloin kävijä pystyisi esimerkiksi havaitsemaan ainakin osan kalliomaalauksista jopa rantautumatta. Lisäinformaatiota ja elämyksellisyyttä on mahdollista lisätä myös paikan päällä koettavaksi digitaalisilla toteutuksilla.

Saraakallioiden saavutettavuutta kaikille pystyisi parantamaan myös digitaalisesti esimerkiksi virtuaalikerroksen avulla. 360-panoraamakuviin perustuva virtuaalikerros Saraakallioille olisi verrattaen helppo ja kustannustehokas toteuttaa. Kerroksen pystyy myös upottamaan verkkosivuille, joten sitä pystytään käyttämään suoraan internet-selaimesta. Monet virtuaalikerrosalustat tukevat myös VR-laitteita. Joillakin virtuaalikerrosalustoilla on mahdollista lisätä kerrokseen myös ääntä, joten kallioseinämän luoma erikoinen äänimaisema olisi mahdollista kokea immersiiivemmin etenkin VR-lasien avustuksella.

Vesistömatkailijat ja vesistöjä käyttävät lähiliikkujat ovat huomionarvoisia kävijäkohderyhmiä, jotka kannattaa huomioida kohteesta viestittäessä. Saraakallio sijaitsee Konnevesi-Laukaa –melontareitin varrella ja on kiinnostava melontakohde paitsi tämän reitin melojille, myös Laukaan satamasta tai muualta lähialueelta tehtävälle melonta- tai sup-lautaretkelle. Myös pidempiä reittejä liikkuville Keitele-Päijänne-kanavien kautta vesillä liikkuville veneilijöille ja melojille on tärkeää saada paremmin tietoa kohteesta ja sen saavutettavuudesta jo ennakkotiedoissa, huomioiden myös vesillä liikkujia palvelevat reittikartat.

Teknologian kehitys lisää myös kalliomaalausten saavutettavuutta. Uudella kuvaustekniikalla voi paljastaa entistä enemmän kalliomaalauksuvia ja viedä ne tavallisen ihmisen ulottuville. Esimerkiksi Pekka Honkakoski on soveltanut NASA:n satelliittikuvauksissa käytettyä kuvankäsittelymenetelmää ja rikosteknistä valaistusta Suomen kalliomaalauksiin. Nykyaikaisilla keinoilla ja eri menetelmiä yhdistäen on saatu esille heikkoja ja silmille näkymättömiä kuvia. Konkreettisesti Saraakalliolta on löydetty yli 130 piirrosta, osa niistä merkittäviä uusia löydöksiä. (Honkakoski 2020.)

7.5 VIERAILUKESKUS

Vierailukeskuksen merkitys on noussut projektin aikana esiin useissa keskusteluissa. Erityisesti asia korostui PRAT-CARP seminaarissa ja seminaariyöryhmän vieraillessa Laukaassa. Mikkelissä pidetyssä seminaarissa museon johtaja José Manuel Rey García piti erinomaisen esityksen vierailukeskuksen merkityksestä, suunnittelusta ja toiminnoista. Garcían esitysmateriaali on käy-

tettävissä mahdollisten kehittämistoimien pohjana. Olemassa olevia kohteita muun muassa Espanjassa, Portugalissa ja Ranskassa kannattaa myös käyttää esimerkkinä mahdollista vierailukeskusta suunniteltaessa.

Vierailukeskuksen merkitys on suuri, erityisesti jos kohde, esimerkiksi kalliomaalauskohteeseen, ei ole helposti saavutettavissa ja/tai se halutaan suojella vierailijoiden mahdollisesti aiheuttamilta vaurioilta. Tämä pätee Laukaassa erityisesti Saraakallioihin ja Hartikkaan (punamultahautoihin) liittyen. Kestävän toiminnan näkökulmasta vierailukeskukseen kannattaa kuitenkin liittää myös muuta alueen tarjontaa. Keskeisiä toimintoja voivat olla informaation välittäminen digitaalisesti, videona, printtinä ja sanoitettuna. Lipunmyynti, varustevuokraus, ravitsemistoiminta, matkamuiستomyymälä ja näyttelytilat ovat luontaisia palveluja vierailukeskukseen. Lisäksi voidaan tiloissa mahdollisesti järjestää erilaisia osallistavia työpajoja, luentoja ja muita kokoontumisia sekä ammattilaisille, paikallisille että matkailijoille.

Tarinat tukevat kulttuurimatkailun aitoutta ja herättävät sekä kannattelevat vierailijoiden mielenkiintoa ja synnyttävät tunteita. Vierailukeskus tarjoaa mahdollisuuden sekä faktan että tarinoiden välittämiseen ympäri vuoden. Osallistavien aktiviteettien avulla voidaan antaa vierailijoille mahdollisuus luoda omaa tulkintaa kulttuurimatkailukohteisiin liittyen. Vierailukeskus voi myös tarjota paikan niin sanotusti sulatella näkemäänsä ja kokemaansa sekä mahdollisesti jakaa sitä muiden kanssa. Toisaalta, jos pääsy kohteeseen (esimerkiksi Saraakallioille) on estynyt, voi kokemukseen päästä käsiksi virtuaalitodellisuuden ja muiden visuaalisten materiaalien kautta vierailukeskuksessa. Ympärivuotisen matkailun edistäminen on merkittävä perustelu vierailukeskukselle.

360 asteen panoraamakuviin perustuvat virtuaalikierrokset ovat verrattaen helppo tapa tuottaa digitaalisia elämyksiä kulttuurikohteista eikä niiden tuottaminen vaadi kovin suuria investointeja. Esimerkiksi Matterport-alusta rakentaa virtuaalikierroksen kohteesta otettujen 360-kuvien perusteella automaattisesti eikä kuvaamiseen tarvita kuin 360-kamera, kameralle jalusta sekä älypuhelin ja Matterport Capture -sovellus. Matterportilla tehdyt virtuaalikierrokset ovat täysin web-pohjaisia ja ne sijaitsevat aina Matterportin omassa pilvipalvelussa, mutta ne on mahdollista upottaa verkkosivuille ja jakaa internet-linkillä. Virtuaalikierrosten jakaminen tosin vaatii kuukausimaksullisen lisenssin hankkimisen.

Vierailukeskuksesta voisi tehdä myös digitaalisen version sosiaaliselle virtuaalialustalle. Tällaisille alustoille on mahdollista luoda kolmiulotteisia virtuaalisia maailmoja, joissa kävijät pystyvät liikkumaan oman avatar-hahmonsensa avulla ja kommunikoidaan muiden kävijöiden kanssa mikrofonin ja web-kameran avulla. Yksi tällainen alusta on Mozilla Hubs.

Mozilla Hubs on virtuaalinen kollaboraatioalusta, jota pystyy käyttämään suoraan verkkoselaimesta. Hubsissa luotuihin virtuaaliloihin on mahdollista liittyä suoraan internet-linkin avulla, eikä sen käyttäminen vaadi kirjautumista tai erillisen sovelluksen asentamista. Hubsia voi käyttää myös useilla eri laitteilla, kuten VR-laitteilla, tietokoneella, puhelimella tai tabletilla. (Welcome to Hubs N.d.)

Digitaalinen vierailukeskus voisi siis toimia virtuaalisena versiona fyysisestä vierailukeskuksesta ja se voisi sisältää informaatiota samalla tavalla kuin fyysinenkin vierailukeskus, mutta ilman perinteisten printtimedian tuomia rajoituksia. Lisäksi, koska Mozilla Hubs on sosiaalinen alusta, jossa pystyy kommunikoimaan tekstin, puheen ja videokuvan avulla. Voisi siellä olla myös henkilökuntaa palvelemaan matkailijoita samalla tavalla kuin fyysisessä vierailukeskuksessakin.

Vierailukeskuksia löytyy monenlaisia eri puolella Suomea sekä maailmalla. Olemassa olevia keskuksia kannattaa käyttää vertailukehittämisen kohteina. Muun muassa Hossan kansallispuiston vierailukeskuksessa esitellään myös Värikallion kohdetta. Petäjäveden vanhalle kirkolle on suunnitteilla Keski-Suomen maailmanperintökohteiden vierailukeskus, josta voisi tulla ns. ”sisar” Laukaan kulttuurimatkailukeskukselle. PratCarp verkoston yhteistyökumppanit ja kohteet tarjoavat hyvän mahdollisuuden tutustua jo kehitettyihin vierailukeskuksille. Mielenkiintoinen lähialueen esimerkki vierailukeskuksen toteutuksesta tarjoaa myös Äänekosken biotuotetehtaan Pro Nemus -vierailukeskus, joka esittelee tehtaan toimintaa ja mm. yleisölle saavuttamattomia tiloja ja prosesseja sidosryhmille, kuten metsänomistajille, asiakkaille, vaikuttajille ja opiskelijoille, virtuaalikierrosten ja lisätyn todellisuuden keinoin (Pro Nemus -vierailukeskus, n.d.).

Kehitysideat

- Maastorakenteisiin investoiminen – infra ja opastus
- Vierailukeskus
- Olemassa olevien digitaalisten opastustietojen kehittäminen
- Olemassa oleva digitaalinen aineisto näkyväksi ja helposti löydettäväksi ennen kuin luodaan uutta
- Uuden digitaalisen aineiston luominen mahdollistaen immersiiiset kulttuurimatkailukokemukset

LÄHTEET

Arkeologisen kulttuuriperinnön hoito, n.d. Sivu Museoviraston verkkosivuilla. Viitattu 9.9.2022. <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-hoito>.

Cerro Gordo - How do you preserve a place?, n.d. Sivu Polycam-verkkosivuilla. Viitattu 18.5.2022. <https://poly.cam/cerro-gordo>.

Desktop vs. Mobile vs Tablet Market Share Finland, 2022. Sivu Global Stats -verkkosivustolla. Viitattu 10.5.2022. <https://gs.statcounter.com/platform-market-share/desktop-mobile-tablet/finland>.

Honkakoski, P. 2020. NASA kirkasti Astuvansalmen. Tiedote Saimaa Geopark -verkkosivuilla. Julkaistu 14.9.2020. Viitattu 14.7.2022. <https://www.saimaa-geopark.fi/ajankohtaista/nasa-kirkasti-astuvansalmen/>.

Kenelle saavutettavuus on tärkeää. N.d. Aluehallintovirasto. Viitattu 8.9.2022. <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yleista-saavutettavuudesta/kenelle-saavutettavuus-on-tarkeaa/#yli-miljoona-suomalaista-tarvitsee-saavutettavampia-palveluja>.

Mannerheimin Päämaja 2019. Sodan ja rauhan keskus Muistin sovelluksen esittelysivu Steam-verkkopalvelussa. Viitattu 9.5.2022. https://store.steam-powered.com/app/1179090/Mannerheimin_Pmaja/?l=finnish.

Miller, R., & Lammas, N., 2010. Social media and its implications for viral marketing. *Asia Pacific Public Relations Journal*, 11(1), 1-9.

Mitä on vaikuttajamarkkinointi. 2022. PING Helsinki. Viitattu 7.9.2022. <https://pinghelsinki.fi/mita-on-vaikuttajamarkkinointi/>.

Pro Nemus -vierailukeskus, n.d. Verkkosivu Metsägroupin verkkosivuilla. Viitattu 30.9.2022. <https://www.metsagroup.com/fi/tietoa-metsa-groupista/koe-metsa/pro-nemus/>.

Salmi Platform. 2020. Suomen Eläimet AR -kierros. Viitattu 9.5.2022. <https://www.salmiplatform.com/2020/10/07/suomen-elaimet-ar-kierros/>.

Search Engine Optimization, n.d. Artikkelit Drupal-verkkosivuilla. Viitattu 11.5.2022. <https://www.drupal.org/node/1158446>.

Soveltamisala: kuulummeko lain piiriin? N.d. Aluehallintovirasto. Viitattu 6.9.2022. <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/digipalvelulain-vaatimukset/soveltamisala-kuulummeko-lain-piiriin/>.

Valveuni, n.d. Petäjäveden vanhan kirkon virtuaalikierros. Viitattu 18.5.2022. https://www.valveuni.fi/petajavedenvanhakirkko_tour/index.htm.

Yleistä saavutettavuudesta. N.d. Aluehallintovirasto. Viitattu 6.9.2022. <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yleista-saavutettavuudesta/>.

Welcome to Hubs. n.d. Hubs by Mozilla. Viitattu 10.5.2022. <https://hubs.mozilla.com/docs/welcome.html>.

8 KULTTUURINEN KESTÄVYYS

Susanna Nuijanmaa

Nykyään matkailijat, varsinkin nuoremmat, suosivat matkustaessaan usein kestäviä palveluita ja vastuullisia toimijoita. Kestävään toimintaan sekä siitä viestimiseen kannattaa panostaa, sillä ne voivat vaikuttaa myös matkailijoiden päätökseen siitä mihin kohteeseen matka suuntautuu. Kun mietitään alueen kulttuurimatkailun kestävää kehittämistä, kannattaa muistaa perustavaa laatua oleva määritelmä: Kestävä kehitys on kehitystä, ”joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa” (Bruntland 1987).

Matkailukohteen kestävässä kehittämisessä on huomioitava kaikki neljä kestävä kehityksen näkökulmaa; ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen. Tässä artikkelissa korostuu erityisesti kulttuurinen kestävyys selvitystyön aiheeseen liittyen. Muun muassa Elävän perinnön vastuullisen matkailun tuottaminen -oppaassa on selkeästi eritelty ja laajasti ideoitu mitä vastuullinen kehittäminen tarkoittaa eri näkökulmista (Yhteinen polku – Opas elävän perinnön vastuulliseen matkailulliseen tuotteistamiseen 2021).

Kestävä matkailun määritelmään liittyen kulttuurinen kestävyys voidaan määritellä siten, että toiminta mahdollistaa kulttuurien säilymisen ja kehittymisen sukupolvelta toiselle. Kulttuurisen kestävyuden kaksi näkökulmaa ovat sekä kulttuurin säilyttäminen (suojeleminen) että sen hyödyntäminen ja tuottaminen kaikkien käyttöön. (KESMA II – Info N.d.) Kuten luontoa, myös kulttuuria tulee suojella muun muassa liikakäytöltä tai vääränlaiselta käytöltä.

”Matkailupolitiikkaa ja aktiviteetteja olisi toteutettava taiteellista, arkeologista ja kulttuuriperintöä kunnioittamalla, jota heidän tulisi suojella ja siirtää tuleville sukupolville; erityistä varovaisuutta tulisi omistaa monumenttien, palvontapaikkojen, arkeologisten ja historiallisten kohteiden säilyttämisessä sekä museoiden uudistamisessa, joiden on oltava laajasti saavutettavissa matkailuvierailuille.” – UNWTO Framework Convention on Tourism Ethics (2022), 7. artikla, kohta 2.

Laukaa kulttuurimatkailukohteenä selvitysraportin alussa on pohdittu laajasti kulttuurimatkailua ja sen sisältöjä erityisesti Laukaassa. Kulttuuriset vetovoimatekijät Laukaassa ovat merkittävät muinaishistorialliset kohteet Saraakallion

kalliomaalaukset sekä Hartikan alue. Luonnollisesti tämän tyyppisten veto-voimatekijöiden kohdalla nousee esiin se, miten arvokkaat kohteet säilyvät myös tulevaisuudessa. Toisaalta kohteet halutaan tuoda entistä paremmin vierailijoiden koettaviksi. Niiden kautta sekä kansainväliset, kotimaiset että paikalliset vierailijat voivat tutustua kulttuuriperintöön mielenkiintoisella tavalla. Tärkeää on kuitenkin huolehtia, että kävijät eivät vahingoita ekologisesti ja kulttuurillisesti herkkiä kohteita. Haasteita matkailun kehittämiseen alueella ja kohteissa voivat olla liialliset matkailijamäärät sekä autenttisuuden katoaminen. Laukaan kulttuurimatkailun kehittämisessä haaste lienee erityisesti ensin mainittu, eli liialliset matkailijamäärät herkimmissä kohteissa sekä matkailijoiden käyttäytyminen alueilla.

Puhuttaessa kestävydestä, korostuu aiheena usein ekologinen kestävyys. Ekologinen kestävyys on luonnollisesti läsnä myös Laukaa kulttuurimatkailukohteena kehittämisessä. Matkailua tulee kehittää ekologisesti kestäväälle pohjalle. Tästä johtuen varsinkin haasteellisesti saavutettavissa olevassa Sarakallion kohteessa digitalisaation hyödyntäminen korostuu saavutettavuuden, ja siten myös kulttuurisen kestävyuden näkökulmasta. Digitalisaation avulla voidaan kohdetta sekä suojella liikamatkailulta että tuoda kohde helpommin useamman vierailijan ulottuville. Tässä selvityksessä on huomioitu laajasti digitalisaation mahdollisuudet kulttuurimatkailun kehittämisessä. Digitaalisuuden lisäksi myös vierailukeskus-ajatus tukee vastuullisuutta. Vierailukeskus tarjoaa paikan, jossa matkailijat voivat tutustua paikalliseen kulttuuriperintöön ja haasteellisesti saavutettavissa oleviin kohteisiin turvallisesti. Asiakkaan kokemus voidaan suunnitella mahdollisimman mielenkiintoiseksi, jopa elämykselliseksi. Lisäksi vierailukeskuksella voi parhaimmillaan olla osansa taloudellisen kestävyuden näkökulmasta; vierailukeskukseen voidaan liittää ravitsemispalveluja, lipun myyntiä, matkamuuistoja sekä mahdollisia muita lisämaksullisia palveluja.

Alueen toimijoita kiinnostaa ja motivoi varmasti se, että matkailun kehittämisestä hyödytään puolin ja toisin taloudellisesti. Sosiaalisessa ulottuvuudessa puolestaan korostuu paikallisten palvelujen, tuotteiden ja työvoiman käyttö, jolloin myös turvataan taloudellisen hyödyn jääminen alueelle. Työpajojen an- nista päätellen tekijöitä ja ideoita alueella on. Paikallisyhteisöjen ja muiden sidosryhmien osallistaminen on kehittämistyössä tärkeää, sillä näin voidaan varmistaa, että päätökset edistävät sekä kulttuurin säilymistä että paikallisen väestön hyvinvointia. Kestävän kulttuurimatkailun kehittämisen tavoitteena onkin varmistaa, että kulttuurikohteita suojellaan asianmukaisesti, autenttisuus säilyy ja paikallista taloutta tuetaan. Työpajoissa nousi myös monia ideoita vierailijoita osallistavista palveluista. Osallistavat kokemukset mahdollistavat vierailijoille mielekkään tavan oppia paikallisesta kulttuurista ja perinteistä

joko ryhmässä tai yksittäisenä matkailijana. Palveluja kannattaa tarjota myös paikallisille, jolloin tietoisuus omasta alueesta ja sen kulttuurisesta tarjonnasta vahvistuu. Kestävän matkailun periaatteiden mukaan mitään ei kannatakaan rakentaa pelkästään matkailijoille vaan on tärkeää, että paikalliset kokevat tarjonnan myös heille merkittäväksi.

Laukaa kulttuurimatkailukohteena -selvityshankkeessa haluttiin lähtökohdaisesti sitouttaa mukaan alan ja alueen toimijoita sekä hakea heiltä ideoita ja kehittämistarpeita. Kartoitettaessa alueen potentiaalista kulttuurimatkailutarjontaa, hankkeen työpajoissa nousivat muinaishistoriallisten kohteiden lisäksi esiin alueella toimivat lukuisat kulttuuritoimijat; teatterit, käsityöläiset, taideresidenssit jne. Alueella toimii myös aktiivinen Wanha Laukaa kotiseutuyhdistys. Lisäksi monissa matkailualan yrityksissä tuodaan esille perinteistä elämäntapaa esineistössä, tiloissa tai toimintatavoissa. Matkailijalle kulttuuriperinnön vaaliminen on yksi osoitus vastuullisesta toiminnasta. Kulttuuriperinnön suojelu tarkoittaa erityisesti perinteen harjoittamista. Matkailu voi tarjota perinteen ja kulttuurin ylläpitämiseen monia välineitä osallistumisesta oppimiseen. Matkailijoiden kiinnostus ja kunnioitus perinnettä ja kulttuuritoimintaa kohtaan voi vahvistaa myös toimijoiden omaa kulttuurista identiteettiä sekä paikallista identiteettiä. (Yhteinen polku – Opas elävän perinnön vastuulliseen matkailulliseen tuotteistamiseen 2021.)

Kolmannessa työpajassa nousi paljon keskustelua liittyen käsitteeseen uudistava matkailu. Osallistujia puhutti ajatus siitä, että matkailijan vierailun jälkeen kohde voisi olla jopa parempi kuin ennen matkailijan sinne saapumista. Perinteisen ajattelutavan – mitä kohde voi tarjota matkailijalle – sijaan voidaankin miettiä mitä matkailija voi tarjota ja tuoda kohteelle... Toinen puhutteleva, kestäväan kulttuurimatkailuun liittyvä aihe oli aitous. Aitous on hyvä lähtökohhta kestävien kulttuurimatkailupalvelujen kehittämiselle – jopa edellytys ja itsestäänselvyys. Voidaan myös miettiä, mitä aitous tarkoittaa matkailijalle, ja vastaavasti mitä aitous tarkoittaa alueen kehittämisessä sekä palvelujen tarjonnassa. Mielenkiintoinen on myös käsite ”paikan tuntu” (*sence of place*), joka voidaan määritellä paikan identiteettinä, joka näkyy ja tuntuu vierailijoille. Millainen on paikan tuntu vierailijoille Laukaassa? Tätä voidaan pohtia yhdessä eri toimijoiden kanssa. Keskeistä on kuitenkin myös miettiä ja mitata miten matkailijat paikan kokevat ja paikan tunnun määrittelevät. Nämä ovat mielenkiintoisia pohdittavia asioita Laukaan kulttuurimatkailun kehittämisessä tulevaisuudessa.

Kestävän matkailun tavoitteet on syytä pitää mukana kehittämistoiminnassa alusta pitäen ja kaikki neljä näkökulmaa huomioiden. Monet asiat ovat Laukaassa jo hyvin. Muistettavaa on, että vastuullinen toiminta johtaa kes-

tävään matkailuun. Vastuullisuus liittyy kaikkeen toimintaan kehittämisestä palvelun tuottamisen aineettomiin ja aineellisiin osiin. Alla ote elävän perinnön vastuullisen matkailullisen tuotteistamisen oppaasta.

”Kun lähtökohtana on vastuullisuus, ovat elävän perinnön ja matkailun yhteistyön mahdollisuudet moninaisia. Elävän perinnön matkailullinen tuotteistaminen tarjoaa perinnetoimijoille mahdollisuuden vahvistaa toimintansa taloudellista kestävyyttä ja avartaa käsityksiä omasta perinnöstä sekä identiteetistä. Paikkaan juurtuva, omintakeinen elävä perintö voi olla matkailutoimijalle markkinoilla erottautumisen keino. Matkailijalle elävä perintö puolestaan tarjoaa elämysten lisäksi mahdollisuuden oppia uutta kulttuurista ja paikallisesta elämäntavasta.” – Yhteinen polku – Opas elävän perinnön vastuulliseen matkailulliseen tuotteistamiseen (2021).

Kehittämistä ohjaavia ja avustavia ohjelmia ja julkaisuja:

- Sustainable Travel Finland ohjelma, Visit Jyväskylä Region (Business Finlandin verkkosivuilta, <https://urly.fi/1Qk9>)
- Yhteinen polku – Opas elävän perinnön vastuulliseen matkailulliseen tuotteistamiseen (Business Finlandin verkkosivuilta, <https://urly.fi/2M3E>)
- Kulttuurimatkailun tuotesuositukset, Visit Finland (Business Finlandin verkkosivuilta, <https://urly.fi/2M3F>)
- Saraakallio hoitosuunnitelma
- Mitä minä edellä: Keski-Suomen matkailualueen vastuullisuusviestinnän käsikirja (Visit Jyväskylä Regionin verkkosivuilta, <https://urly.fi/2M3H>)
- Kestävän kehityksen kompassi -ohjelma (Suomen maailmanperintökohteiden yhdistyksen verkkosivuilta, <https://urly.fi/2M3M>)

Muistilista kestävään kehitykseen:

”Vaali ja suojele paikallista kulttuuriperintöä sen ylläpitämiseksi tuleville sukupolville.

Kunnioita paikallista elämäntapaa ja kulttuuria.

Huolehdi aidon ja totuudenmukaisen tuotteen ja mielikuvan tuottamisesta ja levittämisestä.

Edistä paikallisyhteisön elinvoimaisuutta ja toimi tiiviissä vuorovaikutuksessa paikallisten kanssa.

Huolehdi kohteesi kantokyvystä.

Turvaa matkailun ulkopuolisen väestön kulttuurikäytännöt ja perinteet, joista hyvänä esimerkkinä on Saamelaismatkailun eettiset ohjeet.

Kerro matkailijalle, miten hän voi toimia vastuullisesti kohteessasi.

Luo hyvinvointia ympäröivälle yhteisölle. Käytä paikallista työvoimaa, palveluita ja tuotteita (lähiruoka). Huomioi perinteisten elinkeinojen ja matkailun tarpeiden yhteen sovittaminen, esim. maankäyttö.

Suunnittele ja luo kulttuurimatkailupalvelut yhteistyössä kulttuurin ja matkailun välillä siten, että se tuottaa lisätuloja ja hyvinvointia molemmille osapuolille.

Huomioi henkilöstön ja asiakkaiden kohtaamisissa ja kohtelemisessa tasavertaisuus, tasa-arvoisuus ja esteettömyys.

Muista viestintä ja asiakkaan näkökulma. Varmista, että paikallisuus, paikalliskulttuuri ja suomalaisuus näkyvät markkinoinnissasi totuudenmukaisesti.

Käy allekirjoittamassa Sustainable Finland Pledge eli vastuullisen matkailun sitoumus.”

(Kulttuurimatkailun tuotesuosituksat 2021)

LÄHTEET

KESMA II – Info. N.d. Projketin verkkosivu kestavamatkailu.fi -verkkosivuilla. Viitattu 9.9.2022. <https://kestavamatkailu.fi/info/>.

Kulttuurimatkailun tuotesuosituksset. 2021. Visit Finlandin julkaisu. Viitattu 9.9.2022. <https://www.businessfinland.fi/4a8404/globalassets/julkaisut/visit-finland/tutkimukset/2021/vf-kulttuurimatkailun-tuotesuosituksset-2021.pdf>.

UNWTO Framework Convention on Tourism Ethics 2022. Maailman matkailuorganisaation julkaisu. Viitattu 9.9.2022. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421671>.

Yhteinen polku – Opas elävän perinnön vastuulliseen matkailulliseen tuotteistamiseen 2021. Museoviraston ja Visit Finlandin julkaisu. Viitattu 9.9.2022. <https://www.businessfinland.fi/494bf8/globalassets/finnish-customers/02-build-your-network/visit-finland/julkaisut/yhteinen-polku--opas-elavan-perinnon-vastuulliseen-matkailulliseen-tuotteistamiseen-2021.pdf>.

9 KOHDERYHMÄT KEHITTÄMISEN YTIMESSÄ

Susanna Nuijanmaa

Matkailualueen kehittämisessä on luonnollisesti mietittävä, kenelle palveluja alueella erityisesti kehitetään ja markkinoidaan. Työpajojen keskusteluissa pohdittiinkin, millaisia matkailijoita alueelle halutaan: päiväkävijöitä, majoittujia, kotimaisia, ulkomaisia, ryhmiä vai yksittäisiä matkailijoita... Eriaiset potentiaalliset matkailijaryhmät tulee tunnistaa, pääkohderyhmät valita, ja tuotteistusta sekä markkinointia suunnitella näistä lähtökohdista. Kaikkia asiakkaita emme voi palvella samalla tasolla vaan palvelut tulee suunnitella valituille asiakasryhmille. Kohdeasiakasryhmien valinta tulee tehdä yhdessä mukana olevan verkoston kanssa.

Kohderyhmien valinnassa auttaa esimerkiksi jo tunnistetut kulttuurimatkailun asiakasryhmät. World tourism organisationin mukaan kulttuuri on pääsyy matkustamiseen 16 % matkailijoista, mutta lähes puolet matkailijoista kertoo käyttäneensä kulttuuripalveluja matkallaan. (UNWTO 2018). Kulttuurimatkailun kohderyhmät voidaan siten jakaa kahteen ryhmään. Asiakkaat, joiden matkustusmotiivina on jokin tietty kulttuurisisältö ja asiakkaat, jotka hakevat kulttuurimatkailusta uusia elämyksiä (Kulttuurimatkailu n.d.).

Visit Finlandin kulttuurimatkailun markkinointitoimenpiteet kohdistuvat kansainvälisesti pääasiassa Ranskaan, Italiaan, Iso-Britanniaan ja Saksaan. Lisäksi on tavoitteena kohdistaa toimenpiteitä myös Japaniin ja Venäjälle (Kulttuurimatkailu n.d.). Visit Finlandin teettämässä kohderyhmätutkimuksessa 2017 löydettiin ja esiteltiin kuusi potentiaalista asiakaskohderyhmää Suomen matkailulle. Näistä Laukaan matkailulle kulttuurimatkailun näkökulmasta sopivia ovat erityisesti City brakers ja authentic lifestyle seekers. (Finpro segmentation Cross country summary 2017).

Keski-Suomen matkailustrategiassa ei ole erityisesti määritelty asiakaskohderyhmiä, mutta valitut teemat ohjaavat kohderyhmäajattelua. Keskeisiksi kotimaan markkinoinnin vetovoimatekijöiksi on alueella nimetty luonto, tapahtumat ja hyvinvointi. Vastaavat kansainvälisen markkinoinnin vetovoimatekijät ovat luonto, kulttuuri ja hyvinvointi. (Keski-Suomen matkailustrategia 2021–2025 2021).

Kansainvälisesti kulttuurimatkailun vetovoimatekijöinä voidaan Laukaassa pitää muinaishistoriallisia kohteita, erityisesti Saraakalliota, sekä Suomalaista elämäntapaa luontoon linkittyen. Tämän kohderyhmän saavuttaminen muun muassa PRAT-CARP verkoston kautta on merkittävä etu, ja helpottaa vies-

tinnän kohdentamista. Kotimaisissa asiakasryhmissä korostunee alueelliset ja paikalliset vierailijat. Haasteena on tämän asiakasryhmän positiivinen taloudellinen vaikutus alueella. Tällöin asiakaslähtöinen tuotteistaminen korostuu, jotta saadaan asiakkaat viipymään alueella pidempään sekä käyttämään alueen palveluja.

Tuomas Hovi on artikkelissaan esitellyt kulttuurimatkaileijoiden jaottelun pohjautuen McKerherin tekemään työhön. Siinä kulttuurimatkaileijat on jaoteltu tavoitteellisiin kulttuurimatkaileijoihin, nähtävyyksiä katseleviin kulttuurimatkaileijoihin, rentoihin kulttuurimatkaileijoihin, satunnaisiin kulttuurimatkaileijoihin ja spontaaneihin kulttuurimatkaileijoihin. Tavoitteelliselle kulttuurimatkaileijalle haluan kulttuurista oppimiseen vaikuttaa merkittävästi matkakohteen valintaan. Tähän kategoriaan voidaan laskea esimerkiksi Suomeen, ja Suomessa, erityisesti kalliomaalauskohteiden vuoksi matkustavat. Nähtävyyksiä katselevalle kulttuurimatkaileijalle kulttuurista oppiminen vaikuttaa matkakohteen valintaan, mutta kulttuurikohteisiin tutustuminen on pinnallisempaa ja viihteellisempää. Rennolle kulttuurimatkaileijalle kulttuurista oppiminen vaikuttaa vain vähän matkakohteen valintaan, mutta kulttuurinen tarjonta voi kiinnostaa mahdollisena lisänä alueen muussa tarjonnassa. Satunnaiselle kulttuurimatkaileijalle ei kulttuurista oppimisella ole merkitystä vaikkakin hän voi kohteessa osallistua erilaisiin kulttuurisiin aktiviteetteihin, kuten tapahtumiin. Spontaani kulttuurimatkaileija osallistuu kohteessa kulttuurisiin aktiviteetteihin ja saa niistä syvän kulttuurisen kokemuksen vaikkakaan maan kulttuurista oppiminen ei hänellä vaikuta matkakohteen valintaan. (Hovi 2017.)

Potentiaalisista asiakaskohderyhmistä löytyy tietoa, jota kannattaa hyödyntää. Lisäksi on suositeltavaa tehdä alueen kehittämistoimenpiteisiin liittyvää asiakastutkimusta. Tutkittu tieto valituista asiakaskohderyhmistä on tärkeää tuotekehityksen, markkinoinnin ja alueen brändin rakentamisen näkökulmista.

Kehitysideat

- Olemassa olevien tutkimusten ja strategioiden hyödyntäminen segmentoinnissa sekä Laukaan kulttuurimatkailun kehittämisessä
- Kohderyhmän määrittely yhdessä alueen kulttuurimatkailutoimijoiden kanssa
- Asiakasymmärryksen hankkiminen tutkimuksen avulla
- Suunnitelmallinen markkinointi ja brändin rakentaminen

LÄHTEET

Finpro segmentation Cross country summary. 2017. Visit Finlandin raportti. Viitattu 2.9.2022. <https://www.businessfinland.fi/490663/globalassets/julkaisut/visit-finland/tutkimukset/2017/2017-segmentation-cross-country-summary.pdf>.

Hovi, T. 2017. Kulttuurimatkailu. Teoksessa Matkailututkimuksen avainkäsitteet. Toim. J. Edelheim, & H. Ilola, 64–68. Viitattu 20.10.2021. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63093/Matkailututkimuksen_avaink%c3%a4sitteet_pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Keski-Suomen matkailustrategia 2021–2025, 2021. Visit Jyväskylä Region -verkkosivuilta. Viitattu 2.9.2022. <https://visitjyvaskyla.fi/professionals/wp-content/uploads/sites/2/2021/01/keski-suomen-matkailustrategia.pdf>.

Kulttuurimatkailu. N.d. Sivut Business Finlandin verkkosivuilla. Viitattu 2.9.2022. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/tuotekehitys-ja-teemat/kulttuurimatkailu>.

YHTEENVETO – TOTEUTUSSUUNNITELMA LAUKAAN KULTTUURIMATKAILUN KEHITTÄMISEKSI

Henna Siltanen, Susanna Nuijanmaa & Rositsa Röntynen

Laukaa kulttuurimatkailukohteena julkaisussa on pohdittu eri näkökulmista Laukaan kulttuurimatkailun nykytilaa, vetovoimatekijöitä ja tulevaisuuden tavoitetilaa. Tässä artikkelissa on Laukaan kulttuurimatkailulle esitetty jatkokehittämissuosituksia visuaalisesti ja lyhyesti kommentoiden. Jatkotyöstämisessä on myös keskeistä tunnistaa potentiaaliset rahoituskanavat sekä mahdollisuudet toimenpiteiden hankkeistamiseen. Yhteenvetona Laukaan kulttuurimatkailun kehittämiseksi suositellaan toimenpidekokonaisuuksia teemoissa:

- 1 organisoituminen, verkostoituminen ja yhteinen tarina
- 2 infrastruktuurin kehittäminen
- 3 osaamisen kehittäminen, tuotekehitys ja markkinointi
- 4 kestävä ja vastuullinen matkailu
- 5 kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö

Kehittämisteemat ja niiden mukaiset toimenpiteet sekä mahdolliset vastuuvoimijot on koottu yhteen Kuvassa 1.

Ongelma: Miten Laukaata kehitetään kulttuurimatkailukohteena?

Mitä muutosta halutaan saada aikaan: Lisää matkailijoita alueelle, kehittyneempää toimintaa, laajempaa yhteistyötä ja olemassa olevan kulttuurillisen pääoman kestävää hyödyntämistä
Kohderyhmä: Kunta ja alueen toimijat (pk-yritykset, yhdistykset), paikalliset asukkaat, kotimaiset ja kv-matkailijat

Kuva 1. Kehittämisteemat ja -toimenpiteet.

ORGANISOITUMINEN JA YHTENÄINEN TARINA

Tämä kehittämistoimenpidekokonaisuus on erityisen tärkeä ja pohjustaa kaikkea jatkokehittämistä. Asia nousi keskusteluun myös työpajoissa. Osallistujat toivoivat verkostoitumiselle vastuutahoa, jotta toiminta tulee olemaan suunnitelmallista ja pitkäjänteistä. Verkostoitumiseen löytyy matkailualalla hyviä malleja ja esimerkkejä. Työpajoissa osallistujat toivoivat tilaisuuksia, missä tavata potentiaalisia yhteistyökumppaneita sekä ideoida yhdessä muun muassa uusia kulttuurimatkailutuotteita. Keskeistä on myös yhteinen ymmärrys alueen potentiaalista, olemassa olevista tarinoista sekä alueen yhteisen imagon ja brändin luomisesta. Näiden pohjalta on hyvä kehittää Laukaata kulttuurimatkailukohteena eteenpäin.

Paikallisen organisoitumisen ja verkostoitumisen lisäksi on tärkeää tehdä yhteistyötä myös alueellisten toimijoiden kanssa. Keskeinen yhteistyökumppani on Visit Jyväskylä Region, jossa Laukaan kuntakummina työskentelee Mira Parkkola. Keski-Suomen alueen muut kunnat ja niiden matkailutoimijat ovat luonnollisesti keskeisiä yhteistyökumppaneita. Alueelle tuleva matkailija ei välttämättä tunnista kuntarajoja, vaan tulee alueelle kokemaan mielekästä matkailutarjontaa vaikkapa kulttuuriin liittyen.

Kuva 2. Kehittämisteema 1. Organisoituminen ja yhtenäinen tarina.

INFRASTRUKTUURIN JA SAAVUTETTAVUUDEN KEHITTÄMINEN

Saavutettavuutta on käsitelty laajasti tässä selvitystyössä artikkelissa 7. Keskeistä on huomioida alueen sekä eri toimijoiden ja kohteiden fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus. Kehittämisessä on jatkossa syytä muistaa erityisesti myös alueen ja palvelujen esteettömyyteen ja inklusiivisuuteen.

Fyysisen saavutettavuuden kehittämisessä keskeistä on opasteet, maasto- ja vesistö rakenteet, tiestö, parkkipaikat, kävely- ja pyöräilyreitit. Saraakallion kehittämiseen liittyy erityisiä saavutettavuuden haasteita. Valmistuva hoito- ja käyttösuunnitelma Saraakallioille sekä Hartikkaan tulee ohjaamaan alueen kehittämistä liittyen muun muassa rakenteisiin ja alueiden suojelemiseen. Vierailukeskus tarjoaa mahdollisuuden kehittää ympärivuotista matkailua alueella. Vierailukeskuksessa myös paikalliset voivat tutustua alueen kulttuurimatkailutarjontaan. Parhaimmillaan vierailukeskus voi edistää alueen muinaishistoriallisten kohteiden suojelua sekä myös alueen taloudellista kestävyyttä.

Digitaaliseen saavutettavuuteen liittyen keskistä on sisällön saavutettavuus, löydettävyys ja ajantasaisuus verkossa sekä teknisen toteutuksen saavutettavuus. Alueen kulttuurimatkailutoimijat ja palvelut voivat olla digitaalisesti saavutettavissa jo ennen alueelle saapumista, alueella ollessa sekä matkan jälkeen. Mahdollisesti alueen palveluja voidaan tarjota digitaalisesti ilman

paikalle saapumista virtuaalikerrosten muodossa. AR-teknologiaa voidaan käyttää hybridikokemuksia luoden ja fyysistä saavutettavuutta täydentäen digitaalisin keinoin.

Kuva 3. Kehittämisteema 2. Infrastruktuurin ja saavutettavuuden kehittäminen.

OSAAMISEN KEHITTÄMINEN, TUOTEKEHITYS, MARKKINOINTIViestintä

Keski-Suomessa toimii useita koulutus- ja kehittämisorganisaatioita, joiden kanssa alueen toimijoiden osaamisen kehittäminen toteutuu tarpeen mukaisesti. Tuotekehitys nousi hankkeen työpajoissa useasti keskusteluun ja sitä on käsitelty myös tässä selvityksessä. Laajan yhteistyön mahdollistaminen ja tukeminen on keskiössä tavoitteellisessa tuotekehityksessä. Kun alueen moninaiset matkailu- ja kulttuurialan toimijat yhdistävät voimat, tuloksena on matkailijoita ja paikallisia houkuttelevia kulttuurimatkailutuotteita. Asiakkaita osallistavat, mahdollisuuksien mukaan ympärivuotiset, elämykselliset palvelut tekevät alueesta vetovoimaisen.

Kuva 4. Kehittämisteema 3. Osaamisen kehittäminen, tuotekehitys, markkinointiviestintä.

KESTÄVYYS

Kestävää ja vastuullista matkailua on käsitelty laajemmin artikkelissa 8. Tässä kehittämisen osa-alueessa merkittävää on ottaa huomioon kaikki neljä kestävyden tukijalkaa: ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen sekä taloudellinen kestävyys. Uudenlaisia tulokulmia kestävään matkailuun edustaa esimerkiksi uudistava matkailu. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tavoitteena ei ole pelkästään ehkäistä matkailun mahdollisia haittavaikutuksia vaan jopa uudistaa ja kehittää aluetta matkailun avulla. Uudistavassa matkailussa matkailijalla on aktiivinen rooli alueen yhteiskehittäjänä, eikä enää pelkkänä kuluttajana. Kestävän matkailun tavoitteiden saavuttamiseksi yksittäisten yritysten ja toimijoiden vastuullisuus on avainasemassa. Merkittävää on myös miettiä, miten alueella voidaan auttaa matkailijoita toimimaan vastuullisesti.

Kuva 5. Kehittämisteema 4. Kestävyys.

YHTEISTYÖ

Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen aikana on tehty hyvää yhteistyötä Mikkelin kehittämissyhtiö Miksein sekä Suomussalmen matkailun kanssa. Miksei on mukana Astuvansalmen kalliomaalauskohteen matkailullisessa kehittämisessä, Suomussalmen matkailu ja Hossan kansallispuistosta vastaava Metsähallitus taas Värikallioiden kalliomaalauskohteen kehittämisessä. Värikallioiden mahdollisesti liittyessä PRAT-CARP reitistöön, on kohteiden välisen yhteistyön tarve selkeä ja kaikkia kohteita hyödyttävä.

Luonnollisesti vahva ja antoisa yhteistyö PRAT-CARP verkoston toimijoiden kanssa on etu erityisesti Saraakallioiden kohteen kehittämisessä. Verkoston toimijoilta on mahdollisuus saada kehittämisapua ja -tukea myös muussa kulttuurimatkailun kehittämisessä. Mielenkiintoinen mahdollisuus on myös Pohjoismainen yhteistyö kalliomaalaustaiteeseen liittyen.

Kuva 6. Kehittämisteema 5. Yhteistyö.

KEHITTÄMISTYÖN JATKOTOIMENPITEET AJALLISESTI

Kuvassa 7 on esitetty edellä mainittujen kehittämiskokonaisuuksien mahdollinen ajallinen eteneminen. Seuraava vaihe Laukaan kulttuurimatkailukohteena kehittämisessä on selvitystyön jälkeen tarkentaa muun muassa organisoituminen ja rahoitusmahdollisuudet, sekä kutsua potentiaaliset toimijat yhteistyöhön. Keskeistä on yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa asettaa toiminnalle tavoitteet sekä mittarit tavoitteiden seuraamiseen.

Kuva 7. Suositeltu aikajana kehittämistoimille.

Kirjoittajat

KIRJOITTAJAT

Susanna Nuijanmaa työskentelee Jyväskylän ammattikorkeakoulussa matkailun koulutusohjelman tutkintovastaavana sekä lehtorina. Hän on toiminut myös useissa hankkeissa sekä asiantuntijana että projektipäällikkönä. Viime vuosina hän on ollut mukana erityisesti kestävän matkailun sekä kulttuurimatkailun hankkeissa. Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeessa hän toimi asiantuntijana erityisesti kulttuurimatkailun kehittämisen ja Euroopan kulttuurireittien näkökulmista.

Henna Siltanen on matkailuliiketoiminnan asiantuntija. Hän toimi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen projektipäällikkönä ajalla syyskuu 2021 – toukokuu 2022.

Rositsa Röntynen toimii Jyväskylän ammattikorkeakoulussa projektipäällikkönä ja matkailun kehittämisessä, mm. Laukaa kulttuurimatkailukohteena -hankkeen projektipäällikkönä ajalla kesäkuu – joulukuu 2022. Rositsa on lisäksi markkinointiasiantuntija, intohimoinen matkailija, luontovalokuvaaja ja popesiintyjä.

Jani Seppälä työskentelee teknisenä asiantuntijana Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tietotekniikan ja XR-tekniikoiden parissa.

Upe Nykänen työskentelee Jyväskylän ammattikorkeakoulussa asiantuntijana markkinointipalveluissa digitaalisen viestinnän parissa sekä mm. matkailun kehittämissuhteissa. Erityisesti vastuullinen matkailu ja luontomatkailu ovat lähellä Upen sydäntä. Upe on toiminut vapaaehtoisena ympäristöluotsina Jyväskylässä ja tuottaa retkeilyaiheista sisältöä mm. Jalkaisin-blogiinsa.

Helena ja Pekka Kivikäs ovat omien sanojensa mukaan ”eräpäivänylittäneet opet”. Pekka on taiteilija ja kalliomaalausten professori. Helena on pitkänlinjan yrittäjä ja tuotekehitystyön ammattilainen.

Sirpa Rautiainen on ympäristöhistorioitsija ja Päijänteen linnavuoret ja Pulkilanharju Pyhän Olavin reitillä -hankkeen (2022–2023) vetäjä, jota Suur-Sysmän historia kiehtoo suuresti.

Miikka Kumpulainen Miikka Kumpulainen on Keski-Suomen museon kulttuuriympäristön intendentti ja arkeologi. Hän on erikoistunut Keski-Suomen arkeologian ja kulttuuriympäristön lisäksi strategiseen kehittämiseen, kulttuurimatkailuun sekä maankäyttöön. Miikan tavoitteena on aina ollut uuden luominen, uuden löytäminen. Nykyisin tämä tavoite kohdistuu kulttuuriympäristöön ja yhteiskuntaan, siihen miten voi löytää ja esittää uudenlaisia tapoja hyödyntää kulttuuriympäristöä yhteiskunnan eri osa-alueilla, sekä laajentaa kulttuuriympäristön vaikuttavuutta.

Heli Peltola Heli Peltola on Laukaan kunnan viestintäpäällikkö, joka vastaa Laukaan kunnan markkinoinnista, Visit Laukaa -matkailupalveluista ja matkailun kehittämisestä Laukaassa. Heli rakastaa soutuja ja muuta luonnossa liikkumista sekä pieniä ja suuria tapahtumia, jotka tuovat elämää kylille ja keskustoihin.

Liitteet

LIITE 2. TYÖPAJOISTA NOUSSEET KEHITTÄMISIDEAT

Konkreettiset ideat (1/4)

- Opastukset ja paikallisten oppaiden kouluttaminen
 - Opastetut kierrokset, virtuaalikierroksia, online-opastuksia, draamaopastusta, kyläkierrokset
 - Hautausmaakierros: Hautausmaakierrokset ovat monin paikoin suosittuja. Vrt. Jyväskylän matkailuoppaat: Hautakivien kertomaa - kävelykierros Vanhalla hautausmaalla, teemoja esim. Kansankynttilöitä ja kulttuurivaikuttajia, Tehtailijoita ja kauppiaita tai Naisten vuoro.
 - Koska joka kylältä löytyy jotain ainutlaatua niin voisi kunta markkinoida kyläkierroksia teeman mukaisesti. Esim. taidekierros, historia-kierros, muinaiskierros, jne. tai sitten tehdä kyläkierroksia tai esim. nettiin kunnan sivuille "Kyläkierros" mitä miltäkin kylältä löytyy: joka halukkaasta kylästä tehdään samanpituisen videon pätkä joka kootaan kokonaiseksi videoksi tai kunnan sivuille annetaan joka kylän tehdä oma sivu missä voi esitellä oman kylän nähtävyydet sekä palvelut kyläyhteyshenkilön yhteystietoineen. Näin joka kylä ja jokainen nähtävyys tms. pääsis esille.
- Aktiiviteetteja: Kulttuurimaalusta, käsityötuotteet osallistavissa työpajoissa, kulttuurikierros
 - Käsityötuotteita Saraakallioihin liittyen
 - Palveluidea: "Saraan seireenit / Astuvan Amazonit"
- Kuljetukset: Hop on hop off, laivaretki Saraakalliolle ja Järvilinnään
 - Laivareitti: Järvilinna-Kirkkoniemi-Saraakalliot(rantalautta)
 - sähköpaatti, lauttamatkailuYhteistyö koulujen kanssa
 - Hankkeen sisältöjen ja tuotteiden vieminen kouluille ja opetukseen.
 - Samoin toisinpäin: oppilaiden ideoiden tuominen hankkeeseen?

jamk

Konkreettiset ideat (2/4)

- Rakenteisiin investoiminen (etenkin Saraakallio ja Hitonhauta), pitkospuut, kaiteet, opaskyltit jne.
- Konkreettinen tila
 - joko uuteen monitoimikunnantaloon tai satamaan
 - kalliotaide/toiminnallisuuskeskus?
- Hamppumaakunta, hampputuotteet: elintarvikkeet ja käsityömateriaalit
- Markkinointi
 - Pitäisi panostaa monipuolisen upeuden (Saraakalliot, Hartikan kirkkomaa, Hitonhauta) esille tuomiseen, turvalliseen ja luontoa säästävään käyttöön sekä positiiviseen tarinallistamiseen vaikka oppaiden avulla. Digitaalinen matkailualusta
 - Olemassa olevien digitaalisten alustojen hyödyntäminen tai uuden luominen
- Digitaalinen materiaali, esim.:
 - Livelähetykset
 - Videodokumenttiohjelmat/-mainokset
 - Digipainotuotteet
 - Digitointipalvelut
 - Digitaalinen infotaulu nettisivustoksi. Laukaan kunnassa tästä oli muutama demo-versio käytössä vuoden 2010 aikoihin.

jamk

Konkreettiset ideat (3/4)

- Yhteistyöverkoston kokoaminen
- Tarinoiden kerääminen, Faktoiden kerääminen (erilliset?) ”tehdasmuseo Lievestuoreella”
- Hyvinvointi; luonnon terveysvaikutukset
- Ajatuskartta; visuaalinen esitys; mikä tärkeintä -> kärkien valitseminen, systemaattinen kehittäminen, koko prosessin miettiminen (kuljetus, ruokailu jne, palvelutarjonnan varmistaminen). Alueelliset painotukset – tasapuolisuus
- Mihin ensin tarttua: verkosto kuntoon (kuka haluaa lähteä mukaan), kuka on kulttuurimatkaileja joka halutaan? Tuotteistaminen, Saavutettavuus ja markkinointi, pilotointi ja testaus, aloitetaan
- Hyvät esimerkit: Mänttä – Treen keskustasta suora bussiyhteys järjestetty – saavutettavuus & vastuullisuus
- Millaisia vierailijoita halutaan? Päiväkävijät, majoittajat, ”korkokenkämatkaileijat”

jamk

Konkreettiset ideat (4/4)

- Satamien ja kanavan hyödyntäminen laajemmin
- Luonnonmukaisuus, Green Care
- Hamppumaakunta, hampputuotteet: elintarvikkeet ja käsityömateriaalit
- Esim. Nokkosten hyötykäyttö
- Vuonteen alueen kehittäminen
- Wanhan Laukaan kotiseutuyhdistys
- Paljon olemassa olevaa materiaalia, jota voisi hyödyntää (kuvia ym.)
- Laukaan seudun historiallisten henkilöiden elämän ja tekojen kuvausta ja tarinallistamista
- Kyläkuntien tarinallistaminen
- Tapahtumat eri teemoilla
- Näytelmiä / Tansseja ym.
- Yhteistyön hyödyntäminen eri toimijoiden välillä
- Kokonaisuuksien rakentaminen eri toimijoiden palveluista
- Vertaa aiemman esityksen ”kulttuurikolmio”
- Kohteiden ”rikastaminen” digitaalisella sisällöllä
- Esim. QR-koodien avulla, vertaa Tarvaalan kylä

jamk

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN
JULKAISUJA

MYynti JA JAKELU

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35, 40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/julkaisut

VERKKOKAUPPA

www.tahtijulkaisut.net

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35,
40200 Jyväskylä
Puh. +358 20 743 8100
Fax. +358 14 449 9694

jamk.fi

Jamkin julkaisut tutkittua tietoa sinulle.

Laukaassa on paljon kulttuurihistoriallisesti kiinnostavia kulttuurimatkailukohteita, jotka ovat sekä kansallisesti että kansainvälisesti merkittäviä ja niissä on siten matkailuliiketoiminnallista potentiaalia. Kohteissa on kuitenkin paljon kehitettävää. Tämä selvitys, joka toteutettiin osana Laukaa kulttuurimatkailukohteena –hanketta (1.9.2021–31.12.2022), käsittelee Laukaan kulttuurimatkailun nykytilaa ja tärkeitä kulttuurillisia vetovoimitekijöitä, Laukaan kulttuurimatkailun tulevaisuuden visiota ja tavoitteet sekä tarvittavia toimenpiteitä, joilla Laukaan kulttuurimatkailua suositellaan kehitettävän. Julkaisu on tarkoitettu Laukaan alueen matkailun edistämisen parissa työskenteleville kehittäjille, yrityksille, yhdistyksille ja muille toimijoille.

ISBN 978-951-830-661-3

jamk